

**T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİMDALI**

**15-18 YAŞ ARASINDAKİ ERGENLERİN ŞİDDET EĞİLİMLERİ
VE DÜRTÜSELLİKLERİNİN EBEVEYNLERİN SOSYO-
EKONOMİK VE OKUR-YAZARLIK DÜZEYİ ARASINDAKİ
İLİŞKİ**

Gizem AKINSEL

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi H. Nüket İŞİTEN

İstanbul, 2018

**T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİMDALI**

**15-18 YAŞ ARASINDAKİ ERGENLERİN ŞİDDET EĞİLİMLERİ
VE DÜRTÜSELLİKLERİNİN EBEVEYNLERİN SOSYO-
EKONOMİK VE OKUR-YAZARLIK DÜZEYİ ARASINDAKİ
İLİŞKİ**

Gizem AKINSEL

144102092

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi H. Nüket İŞİTEN

İstanbul, 2018

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

GENEL BİLGİLER

Öğrenci No	:	
Öğrenci Adı Soyadı	:	Gizem AKINSEL
Anabilim Dalı	:	Klinik Psikoloji
Tez Danışmanı	:	Dr. Öğretim Üyesi H. Nüket İŞİTEN
Tezin Başlığı	:	15-18 Yaş Arasındaki Ergenlerin Şiddet Eğilimleri Ve Dürtüselliklerinin Ebeveynlerin Sosyo-Ekonomik Ve Okur-Yazarlık Düzeyi Arasındaki İlişki

TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

Toplantı Tarihi	:	17.05.2018	Saati	:	15:30
-----------------	---	------------	-------	---	-------

Öğrenci Savunmaya : GELDI

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca tez bilimsel olarak incelenmiş, adayın tez çalışmasını sunmasının ardından, adaya tez çalışması ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,

OY BİRLİĞİ OY ÇOKLUĞU

- Yapılan savunma sınavında adayın başarılı bulunması sonucunda tez **KABUL** edilmiştir.
- Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin **DÜZELTİLMESİ** için ay **EK SÜRE** verilmesinin Enstitü Müdürlüğüne önerilmesi kararı alınmıştır. (en fazla 3 ay)
- Yapılan savunma sınavının sonucunda tezin **REDEDEDİLMESİ** kararı alınmıştır.

Savunmada Tezin Başlığı : Değişmedi. Değişti.

Tezin Yeni Başlığı :

Öğrenci Savunmaya : GELMEDİ

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca yukarıda belirtilen tarih ve saatte Tez Savunma Jürisi toplanmış ancak ilgili öğrenci savunma sınavına gelmemiştir. Adayın tez çalışmasını Jüri önünde sunmadığı için yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,

OY BİRLİĞİ ile **REDEDEDİLMİŞTİR.**

ile almıştır.

Tez Sınavı Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Danışman Üye	Dr. Öğretim Üyesi H. Nüket İŞİTEN	
Üye	Prof. Dr. Aslıhan DÖNMEZ	
Üye	Dr. Öğretim Üyesi Tuğba Arzu ÖZAL İLDENİZ	

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “15-18 Yaş Arasındaki Ergenlerin Şiddet Eğilimleri Ve Dürtüselliklerinin Ebeveynlerin Sosyo-Ekonomik Ve Okur-Yazarlık Düzeyi Arasındaki İlişki” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../.....

Gizem AKINSEL

İmza

Babaanneme...

TEŞEKKÜR

Uzmanlık eğitimim boyunca tüm akademik birikimi ışığında yön bulduğum, alandaki tecrübeleriyle beni birçok konuda aydınlatan, tez sürecinde inanılmaz bir motivasyon kaynağı olan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Nüket İŞİTEN'e sonsuz teşekkürler...

Yaşamın her noktasında benden maddi manevi desteklerini esirgemeyen emekleriyle yüreklendiren

Sevgili Annem Nilgün LEBLEBİCİ ve Babam Cahit LEBLEBİCİ' ye, varlığıyla bana güç veren Değerli Kardeşim Av.Görkem Ece LEBLEBİCİ' ye minnetlerimi sunarım.

Bana bu süreçte kucak açan ikinci ailem olan Seher ve Serdar AKINSEL ailesine güvenleri ve ilgilerinden dolayı çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim ve tez dönemim boyunca bana eşlik eden bu süreçte arkadaştan daha çok bir dost olan Uzm. Klinik Psk. Sedef KOÇ'a gönülden teşekkür ederim.

Yaşamıma derinlik katan, yüksek lisans sürecinde ve yaşamın diğer tüm alanlarda bana destek olan, inancımı hiçbir koşulda eksiltmeyen Kıymetli Eşim Reşat AKINSEL'e sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunarım...

Gizem Leblebici AKINSEL

AKINSEL, Gizem, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans, İstanbul, 2018

**15-18 Yaş Arasındaki Ergenlerin Şiddet Eğilimleri Ve Dürtüselliklerinin
Ebeveynlerin Sosyo-Ekonomik Ve Okur-Yazarlık Düzeyi Arasındaki İlişki**

ÖZET

Yapılan araştırmanın amacı, 15-18 yaş aralığında olan lise öğrencilerinin şiddet eğilimleri ve dürtüselliklerinin ebeveynlerinin sosyo-ekonomik ve okur yazarlık düzeyleri ile ilişkisini genel olarak incelemektir. Araştırmaya Kocaeli'nin Körfez ilçesindeki liselerde öğrenim gören ve Körfez Kent Konseyi Gençlik Meclisi'ne üye 205 öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilerin 103 tanesi kız 102 tanesi ise erkek olup, verilerin toplanması amacıyla anket çalışması uygulanmıştır. Araştırma ilişkisel tarama modelindedir. Katılımcıların öz bildirim ölçeklerine verdikleri yanıtlar analiz edilerek ergenlik döneminde şiddet eğilimleri, dürtüselliklerinin ebeveynlerin sosyo-ekonomik ve okur-yazarlık düzeyleri ile karşılaştırılmıştır. Verileri elde etmek amacıyla Sosyodemografik Veri Formu, Barratt Dürtüsellik-11 Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeği uygulanmıştır. Verilerin analizinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılmıştır. Bütün bağımsız değişkenler için frekans ve yüzde gibi betimsel istatistikler uygulanmıştır. Daha sonra demografik verilere göre araştırmada kullanılan ölçeklerden alınan ortalama puanların karşılaştırıldığı normal dağılan veriler için bağımsız örneklem t testi ve varyans analizi, normal dağılım göstermeyen veriler için Kolmogorov-Smirnov Z ve Mann Whitney U testi bulguları değerlendirilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeklerden alınan puanlar arasındaki korelasyon analizi bulgularına da yer verilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda erkek öğrencilerin dürtüsellikleri ve şiddet eğilimlerinin kız öğrencilerden yüksek olduğu bulunurken kardeş sayısı ve sıralamasının şiddet eğilimi ve dürtüsellik düzeyinin anlamlı düzeyde fark olmadığı görülmüştür. Anne ve babanın eğitim ve sosyo-ekonomik durumunun ergenin dürtüsellikleri ve şiddet eğilimlerinin yordayıcısı olmadığı tespit edilirken anne-babanın ayrı olduğu ergenlerin şiddet eğilimlerinin ve dürtüsellik düzeylerinin, ebeveynleri beraber olanlara oranla daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Tüm bulgular sonucunda 15-18 yaş grubu öğrencilerinin dürtüsellikleri ve şiddet eğilimlerinin ebeveynlerinin sosyo-demografik özellikleri açısından incelenerek yeni çalışmalara destek olabilecek bulgular sağlanmıştır. Ayrıca bu çalışmada elde edilen bulguların geliştirilerek daha sonra ki projelere ve araştırmalara katkıda bulunması öngörülmüştür.

Anahtar kelimeler:Dürtüsellik, Ebeveyn, Ergenlik, Şiddet eğilimi, Sosyo-ekonomik düzey, Okur-yazarlık düzeyi

AKINSEL, Gizem, Clinical Psychology Master Program, İstanbul, 2018

**The Relationship Between The Tendency To Violence And The
Impulsivity Of 15-18 Year-Old Adolescents And Socio-Economic And Literacy Level
Of Parents**

ABSTRACT

The purpose of this research is to examine the relationship between “the tendency to violence and the impulsivity of 15-18 year-old adolescents“ and ”socio-economic and literacy level of parents“ in general. A total of 205 high school students in the Körfez district of Kocaeli along with members of Körfez City Youth Council participated in this study. Of these participants, there were 103 female and 102 male students. A survey was conducted to collect the data using a relational search model research type. The self-reported scales of the participants were analyzed and the tendency to violence and the impulsivity of the participants was compared with the socioeconomic and literacy level of their parents. The Sociodemographic Data Form, Barratt Impulsivity-11 Scale and the Tendency to Violence Scale were used to collect the data. SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 program was used to analyze the data. Descriptive statistics included frequency and percentage were applied to all the independent variables. Next, for normally distributed data in which the average scores of the scales used in research were compared according to demographic information, Independent Sample T test and variance analyses findings were evaluated. For non-normally distributed data, the Kolmogorov-Smirnov Z and Mann Whitney U test findings were evaluated. The correlation analyses findings between the scores of the scales used in research were also included. According to the results of the research, while the impulsivity and the tendency to violence of male students is higher than the female students, the number of siblings and the order of them was not found to affect the impulsivity or tendency to violence in a significant way. While it was found that the education and the socioeconomic level of parents is not the precursor of the impulsivity and the tendency to violence of adolescents, it has been concluded that the rate of impulsivity and the tendency to violence of adolescents whose fathers and mothers have divorced is higher than those whose parents live together. As a result, by analyzing the tendency to violence and the impulsivity of 15-18 year-old students according to the socio-demographic information of their parents has provided findings that can support new research. Furthermore, it is suggested that the findings of this research be expanded to contribute to future projects and research.

Keywords: Impulsivity, Parent, Adolescence, Tendency to violence, Socio-economic level, Literacy level

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI	i
YEMİN METNİ	ii
İTHAF	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
BÖLÜM I - GİRİŞ	1
1.1 PROBLEM DURUMU	1
1.2 PROBLEM CÜMLESİ	3
1.3 ALT PROBLEMLER	3
1.4 SAYILTILAR	3
1.5 ARAŞTIRMANIN AMACI	4
1.6 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	4
BÖLÜM II - İLGİLİ LİTERATÜR	6
2.1. DÜRTÜSELLİK	6
2.1.1. Dürtüselliğin Tanımı	6
2.1.2. Dürtüselliğin Süreçleri	9
2.1.3. Dürtüselliğin Nörobiyolojisi	9
2.1.4. Dürtüsellik ve ergenlerle ilgili yapılan bir çalışma	10
2.2. EBEVEYN	11
2.2.1. Ebeveynliğin Tanımı	11
2.2.2. Ebeveynlik Stilleri	11
2.2.3. Ebeveyn Ve Ergenlik Dönemi	13
2.2.4. Ebeveynin Sosyoekonomik Ve Okur-Yazarlık Düzeyinin Önemi	16
2.3. ERGENLİK	17
2.3.1. Ergenliğin Tanımı	17
2.3.2. Ergenliğin Tarihçesi	19
2.3.3. Ergenlik Dönemi Gelişim Özellikleri	19
2.4. ŞİDDET	22

2.4.1.Şiddet ve Şiddet Eğilimi Kavramları	22
2.4.2.Şiddetin Gelişimsel Faktörleri.....	24
2.4.3.Şiddet Türleri	25
2.4.4.Şiddete Yol Açan Etmenler.....	28
2.4.5.Şiddet eğilimi ve ergenlerle ilgili yapılan bir çalışma	28
BÖLÜM III - YÖNTEM VE ARAÇLAR	30
3.1. YÖNTEM.....	30
3.2. ARAŞTIRMANIN MODELİ	30
3.3. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	30
3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	31
3.4.1. Sosyodemografik Veri Formu.....	31
3.4.2. Barratt Dürtüsellik-11 Ölçeği(BIS-11)	31
3.4.3. Şiddet Eğilimi Ölçeği.....	32
3.5. VERİLERİN ANALİZİ	32
BÖLÜM IV - BULGULAR	33
4.1. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE DAĞILIMLAR.....	33
4.2. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE ÖLÇEKLERDEN ALINAN PUANLARIN KARŞILAŞTIRILMASI.....	40
4.3. DÜRTÜSELLİK VE ŞİDDET EĞİLİMİ ARASINDAK İLİŞKİ	50
BÖLÜM V - TARTIŞMA VE YORUM	52
BÖLÜM VI - SONUÇ	58
6.2. SINIRLILIKLAR.....	60
6.3. ÖNERİLER.....	60
KAYNAKÇA.....	62
EKLER.....	66
ÖZGEÇMİŞ	72

Tablolar Listesi

Tablo 1. Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımları ve Yüzdeleri	34
Tablo 2. Ergenlerin Psikiyatrik ve Sağlık Sorunları, Anne Baba Sağlık, Çalışma, Medeni Durum ve Yüzdeleri.....	36
Tablo 3. Ergenlerin Anne-Baba Eğitim ve Gelir Durumu Dağılımları ve Yüzdeleri.....	37
Tablo 4. Cinsiyete Göre Ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Alt Ölçekleri ile Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve T Testi Bulguları .	40
Tablo 5. Anne Eğitim Durumuna Göre Ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Alt Ölçekleri ile Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve Kolmogorov-Smirnov Z Testi Bulguları.....	42
Tablo 6. Gelir Durumuna Göre Ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Alt Ölçekleri ile Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları ortalama puanlar, Standart Sapmalar ve Kolmogorov-Smirnov Z Testi Bulguları	44
Tablo 7. Anne ve Babanın Boşanma Durumuna Göre Ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Alt Ölçekleri ile Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve Kolmogorov-Smirnov Z Testi Bulguları.....	46
Tablo 8. Ergenlerin Doğum Sıralamalarına Göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve Tek Yönlü Varyans Analizi Bulguları.....	48
Tablo 9. Ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Alt Ölçekleri ile Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Arasındaki Pearson Korelasyonu	50

Şekiller Listesi

Şekil 1. Ergenlerin Cinsiyetlere Göre Yüzdelerik Dağılımları	35
Şekil 2. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Gelir Durumu Yüzdelerik Dağılımları.....	38
Şekil 3. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Anne Eğitim Durumu Yüzdelerik Dağılımları	38
Şekil 4. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Baba Eğitim Durumu Yüzdelerik Dağılımları.....	39
Şekil 5. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar	41
Şekil 6. Ergenlerin Annelerinin Okur-Okumaz Oluşuna Göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar.....	43
Şekil 7. Ergenlerin Aile Gelir Düzeylerine Göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar	45
Şekil 8. Ergenlerin Ebeveynlerinin Medeni Durumlarına Göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar.....	47
Şekil 9. Ergenlerin Doğum Sıralarına Göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar	49

KISALTMALAR

GABA: Gama-aminobütirik Asit

SPSS: Statistical Package for Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi)

BÖLÜM I - GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, sayıtlılar, sınırlılıklar, araştırmanın amacı ve araştırmanın önemi yer almaktadır.

1.1 PROBLEM DURUMU

Ergenlik çocukluktan yetişkinliğe geçiş döneminin yanı sıra bedensel, cinsel ve bilişsel değişimlerden başlayarak ebeveynlerinden, diğer aile üyelerinden, sosyal çevrelerinden ve okuldan etkilenerek kişilik ve toplumsal davranışta fark edilir düzeyde değişimi içermektedir (Gander & Gardiner, 2007).

Atkinson ve arkadaşları (2008), ergenliği çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak tanımlamaktadır. Yaş sınırları çok net bir biçimde belirlenmemekle birlikte, genel olarak 12 yaş ile 20'li yaşların başına kadar sürmektedir ve bu süreçte fiziksel gelişimin büyük ölçüde tamamlandığı düşünülmektedir. Bu süreçte ailesinden ayrı, cinsel olgunluğa ulaşmış bu ergen artık bir yetişkin olarak anılmaya başlanılmaktadır.

Bireyi oluşturan özellikler, doğuştan getirilen gizilgüçler ile içinde bulunduğu çevrenin etkileşiminin sonucudur. Kişilik özelliklerinin şekillenmesinde çevre faktörü diğerlerinden bir adım öne çıktığı, alanda yapılan çalışmalarda gözler önüne serilmektedir. Örneğin, çocuğun içinde bulunduğu çevrenin koşulları, biyolojik yapısına oranla kişiliğinin oluşumunu daha fazla etkilemektedir. Özellikle bu durum yetişkinler tarafından en net şekilde ergenlik döneminde gözlemlenmektedir.

Çocuklar için her ne kadar çevre dediğimizde akla ilk olarak arkadaş kavramı gelse de, en yakın çevreyi oluşturan kişiler aile bireyleridir. Ebeveyn çocuğun etkileşime geçtiği ve gelişim döneminde sosyalleştiği ilk kişi olmaktadır. Çocuğun kişilik yapısına baktığımızda ebeveynin tutum ve değer yargıları görülmektedir. Ebeveyn, çocukların ve

ergenlerin gelişmesi ve değişmesinde yadsınamaz bir önemi olduğu açıkça ortaya konulmaktadır (Fisher & Rush, 2008).

Ergenlik dönemi, karmaşık ve bir o kadar çalkantılı süreçleri kapsamaktadır. Bu durumu dikkate alarak düşünürsek dürtüleri kontrol altına almanın oldukça zor olduğu görülmektedir. Dürtüsellik içsel ya da dışsal bir uyarıcıya, bireyin ve ya çevresinde bulunan kişiler için olumsuz sonuçlanabilme ihtimali bulunan durumları dikkate almayarak plansız ve ani bir şekilde davranışa yönelten itki eğilimi olarak ifade edilmiştir (Moller, vd. 2001).

Ergenlik sürecinde yer alan bireylerin bu dürtüleri zaman içerisinde tolere etmeyi öğrenmeleri gerekmektedir. Lise çağındaki bu gençlerin mukayese etme yetenekleri bir yetişkin kadar gelişmediğinden dolayı riskli davranışlar sergileme, suça karışma, şiddette eğilim gibi durumlar söz konusu olmaktadır. Şiddet eğilimi kaynağı her ne kadar şiddet dürtüsüne dayansa da içinde bulunduğu sosyal çevre, aile, ekonomik koşullar ve eğitim düzeyi açısından göz ardı edilmemesi gereken bir konu olmaktadır.

Giderek artan şiddet davranışı, gençlerin büyük bir kısmını içine almaktadır. Gençler özellikle ergenlik döneminde şiddet eğilimi ve dürtüsel davranış sergilemektedir. Şiddet davranışı içinde buldukları toplum için potansiyel tehdit oluşturmaktadır. Günümüz toplumunda artan şiddet olayları toplumun ve kişilerin fiziksel ve ruhsal yapılarında yıpranmaya hatta bozulmaya sebep olmaktadır. Şiddetin önlenmesi için ilk adım, risk etmenlerinin doğru tespit edilmesi daha sonra bu durumu önleyici çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Araştırma kapsamında 15-18 yaş aralığındaki ergenlerin şiddet eğilimleri ve dürtüselliklerinin ebeveynlerin sosyoekonomik ve okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişki anlaşılmasına çalışılmaktadır. Ayrıca şiddet eğilim ve dürtüsellik düzeylerini 15-18 yaş aralığı için tanımlamak, etki eden faktörler hakkında bilgi sağlamak, ebeveynlerin sosyodemografik özellikleri göz önünde bulundurarak şiddeti önleyen çalışma ve projelere katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

1.2 PROBLEM CÜMLESİ

Araştırmanın problem cümlesi “15-18 yaş aralığındaki ergenlerin şiddet eğilimleri ve dürtüselliklerinin ebeveynlerin sosyo-ekonomik ve okur-yazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” Şeklinde belirlenmiştir.

1.3 ALT PROBLEMLER

1)Cinsiyete, yaşa, sınıf düzeyine, yetiştiği bölgeye ve yerleşim biçimlerine, toplam kardeş sayısına, ailenin kaçınıcı çocuğu olduğuna, ebeveynin hayatta olup/olmama durumuna bağlı olarak 15-18 yaş arasındaki ergenlerin şiddet eğilimleri ve dürtüselliklerine ebeveynlerin sosyo-ekonomik ve okur-yazarlık düzeyi arasındaki ilişki seviyesi değişkenlik göstermekte midir?

2)Cinsiyete ve yaşa göre 15-18 yaş arasındaki ergenlerde şiddet eğilimi gösterme ihtimali olan dürtüsel eylemlerde bulunma düşüncesi değişmekte midir?

3)15-18 yaş arasındaki ergenlerin şiddet eğilimi geliştirme ihtimali olan dürtüsel eylemlerde bulunmuş olması cinsiyete ve yaşa göre değişim göstermekte midir?

4)15-18 yaş arasındaki ergenlerin şiddet eğilimi ve dürtüsellik durumlarıyla ilgili düşünce ve davranışlara yönelik fikirleri nasıl bir dağılım göstermektedir?

1.4 SAYILTILAR

1)Seçilen örneklerin araştırma evrenini (Kocaeli Körfez Kent Konseyi’ne katılım gösteren lise öğrencileri) temsil ettiği düşünölmektedir.

2)Örneklere katılan ergenlerin ölçme araçlarına doğru, objektif ve içtenlikle cevap verdikleri varsayılmıştır.

3)Çalışmada kullanılan ölçme araçlarının yeterli oranda güvenilir ve geçerli olduğu varsayılmıştır.

4)Çalışmada yer alan verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistikî metotlar amaca uygun seçilmiştir.

5)Bu çalışma sonuçlarının değerlendirilmesinde %1-5 hata payı olabileceği varsayılmıştır.

1.5 ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı 15-18 yaş aralığındaki ergenlerin şiddet eğilimi dürtüsellik düzeylerine ebeveynlerinin sosyo-ekonomik ve okur-yazarlık düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemek ve açıklayıcı rolü olup olmadığını nicel verilere dayanarak ortaya koymaktır.

Bu araştırmanın bir diğer amacı ise benzer çalışmalarda yer alan bilimsel sonuçlarla karşılaştırılması ve buna dayanarak 15-18 yaş aralığındaki ergenlerin ruhsal gelişimini olumlu etkileyebilecek yeni metotlar ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1.6 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Günümüzde ülkemiz ve dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi çocuklar ve gençlerde şiddet olayları giderek artan bir toplumsal sorun haline gelmektedir. Bu tarz eylemlere özellikle yaşamın diğer evrelerine geçiş yapmak için çetin bir süreçten geçene ergen bireyler rol almaktadır. Şiddet ve dürtüsellik içeren eylemleri diğer bireylere oranla daha yoğun olarak yaşayan ergenler bu durumla okullarda sıklıkla karşılaşmaktadır. Okullarda şiddete maruz kalan ve şiddet uygulayan gençlerin sayısı her geçen gün arttığı görülmektedir. Bunun birçok sebebinin olmasının yanı sıra son yıllarda değişen dünya ve aile yapısı bunun en net sebebi olarak görülmektedir.

Bu araştırmanın sonucunda hem ergenlik döneminde yaşanan şiddet eğilimi ve dürtüsellüğün seviyesi belirlenmiş olacak hem de bunun ebeveynlerin sosyo-ekonomik ve okur- yazarlık düzeyinin ne derece ilişkili olup olmadığı görülecektir. Aile ve ebeveyn kavramı başta olmak üzere toplumun ergenlik döneminde bireyin üzerinde ne gibi bir etkiye sahip olduğu bu çalışma sayesinde bir ivme daha kazanacaktır. Ebeveynin gencin yaşantısındaki önemini bir kez daha ortaya koymaya yardımcı olacaktır. Son olarak yaşanan herhangi bir şiddet ve ya dürtüsel davranışın ne derece ebeveynleri ve özellikleri ile ilişkili olduğu nicel verilerle ortaya konulacaktır. Bu bilgiler ışığında şiddet ve dürtüsel eylemlerin genç bireyin yaşamın diğer evrelerine verebileceği fiziksel ve ruhsal zararı önleme çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM II - İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. DÜRTÜSELLİK

2.1.1. Dürtüselliğin Tanımı

Dürtüselliği tanımlarken davranış ve zihinsel süreçler ön planda tutulmaktadır. Dürtüsellik kavramı çok çeşitli açılardan ele alınmakta olup dürtüselliği açıklarken literatür de yer alandürtü ile hem olumlu hem de olumsuz görüşlerden yararlanılmaktadır.

Dürtüsellik, kişinin yaşamını her açıdan etkileme potansiyeli olan diğer dış etkenlerle bütünleşmeyi sağlayan bir kişilik özelliği olarak açıklanmaktadır (Yargıç vd., 2011).

Canlılarda fizyolojik ihtiyaçların giderilmesi için ortaya çıkan rahatsızlık ve gerginlik hissini geçici süreliğine dindiren güce dürtü denmektedir. Bir başka açıdan ele alırsak, organizmayı uyarılmış duruma getiren dürtü olmaktadır (Öztürk ve Uluşahin 2008).

Freud ise dürtüyü ruhsal olanla beden arasında tam çakıştığı noktada bulunan, dışarıdan gelen uyarılmalardan meydana gelen uyarının aksine beden içi, devamlı akan uyarı kaynağı şeklinde ifade edilmektedir. İçsel olanın dışa vurumu ve aynı zaman da dışa yansması olarak betimlenmektedir (Freud, 1923).

Davranışsal olarak hem kendisi hem de başkaları açısından sonuçları düşünmeden gerçekleştirilen, içten ve dıştan gelen herhangi bir uyarıcıya, ani ve plansız bir şekilde karşılık verme eğilimi dürtüsellik olarak tanımlanmaktadır. Ergenlik sürecindeki bireylerde bu durum sıklıkla görülmektedir. Uyarıcıya verilen tepkisel hareketin uzun süredeki sonuçları o an için dikkate alınmadığı da vurgulanmaktadır. Yine de genel olarak kavramı açıklarken farkında olmamız gereken bazı detaylar bulunmaktadır.

Kişinin dürtüselliğini incelerken bir davranış üzerinden değerlendirmeyip o davranışa olan yatkınlığı üzerinden açıklanmaktadır. Bir diğer husus davranışın sonucunu bilinçli bir şekilde düşünülmeden ani ve plansız eyleme geçmesini dikkat çekmektedir. Dürtüselliği araştırılacak bireyin muhakeme yeteneğinin bozulduğu durumlarda önceden planlanandan farklı sonuç elde edilmektedir. Her insan da risk alma davranışında bulunmaktadır. Biyolojik zeminin araştırılması ve doğru sonuçların ortaya konması için dürtüsellik düzeyi normal bireylerden ayıran belirli bir kısma bakılmaktadır. Bu kısım zevk alma amacı ile ilişkili risk alma davranışından farklı olarak değerlendirilmektedir (Moeller, et al. 2001).

İnsanoğlunun hayatta kalması için her ne kadar gerekli bir etken olsa da birey ve çevresindekilere zarar verebilecek bir dürtünün engellenememesi uzmanlar tarafından sıklıkla görülen klinik bir rahatsızlık olmaktadır (Yazıcı ve Ertekin, 2010).

Dürtüsellikle ilgili birçok tanım ve tanımlama için kullanılan farklı yöntem bulunmaktadır. Fakat dürtüselliği değerlendirmek amaçlı kullanılan ölçümlerde dürtüselliğin sosyal kabul gören davranışlardab biri olmaması bireylerin sorulara yanıltıcı cevaplar verdiği görülmektedir. Bu sebepten dolayı ilgili çalışmalarda birbirleriyle çelişen bulgu ve sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Hollander & Stein, 2006).

Dürtüsellik çok boyutlu bir kavram olması yanı sıra nörolojik ve psikiyatrik birçok hastalığın ana bileşenini oluşturmaktadır (Horn et al., 2003).

Dürtüsel davranışların yoğun şekilde artması, beyin sarsıntısı, zihinsel yapının bozulması ayrıca inhibitör kontrol işlevselliği zarar görmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durum nöropsikoloji ve kognitif nörobilimde de yer alan disinhibisyon terimi ile de benzeşmektedir. Dürtüselliğin bir takım olumlu tarafları vurgulanmasına karşın genel olarak özellikle ergenlik dönemindeki birey için şiddet ve suça eğilim vb. gibi çeşitli toplum tarafından uygun görülmeyen davranışlarla ilgili işlevsel olmayan bir temel oluşturmaktadır (Verdejo et al., 2008).

Patton ve arkadaşları (1995) davranışın ölçülebilir bir özelliği olarak dürtüsellığı incelemektedir. Buna bağlı olarak dürtüsellığı üç farklı şekilde ele almaktadır. Bunlardan ilki motor aktivasyon diğerleri ise dikkat ve plan yapma eksikliğidir. Tüm bunları Barrat Dürtüsellik Ölçeği'nde değerlendirmekte verilere bu ölçek sayesinde ulaşılmaktadır. Motor aktivasyon(dürtüsellik) düşünmeden güdüye göre davranmaktadır. Plan eksikliği ise hareket etmeden önce dürtüsellığın yönlendirmesi sonucu anlık bir kazancın gelecekteki kazanımlara tercih etmesi şeklinde açıklanmıştır. Son olarak dikkat dağınıklığı dürtüsellığı zihinsel süreçlerle ilgilidir ayrıca çabuk karar vermede burada yer almaktadır.

Evenden (1999) göre dürtüsellik iki ayrı grupta incelenmektedir. İlk grup İşlevsel(fonksiyonel) dürtüsellik olan karşılaşılan durumlarda ve uygun ortamlarda düşünmesi gerekenden daha az düşünmek, ikincisi ise işlevsel olmayan(disfonksiyonel) dürtüsellik diğer bireylere göre daha az düşünüp hareket etme eğilimi olarak tanımlanmaktadır.

Doğuştan getirilen bir takım özelliklerin serotonin ve dopamin ile etkileşime girerek dürtüsellik düzeyini belirlemede önemli birer faktör olduğu üzerinde durulmaktadır (Robins, 2005).

Moeller ve arkadaşları (2001) dürtüsellığın değerlendirilmesinde üç yöntem kullanılmaktadır:

1. Özbildirim Testleri
2. Davranışsal Laboratuar Ölçümleri
3. Olaylarla ilişkili Potansiyeller

2.1.2. Dürtüselliğin Süreçleri

Dürtüselliği bilişsel süreçler açısından değerlendirildiğinde karşılaşılan durumlar, cevabı ertelemede yeterli başarı gösterememe ve ya erken tepki verme şeklinde gerçekleşen tepki ketleme olarak nitelendirilmektedir. Dürtüselliği davranışsal açıdan ele alındığında inhibisyon denetimi yani açık/örtük cevabı bastırabilme ve inhibitör mekanizması dürtü kontrolü ile ilişkilendirilmektedir.

Yüksek düzeyde istenen temel ihtiyaçların yeme, içme, cinsellik gibi içsel ve ya dışsal olarak uyarılan, bu uyarını değiştirerek harekete geçiren inhibitör mekanizması olmaktadır. Refleksleri ve çabuk şekilde gerçekleşmeye koşullanmış hareketleri geçici süreliğine engellenmektedir. Bunun sonucunda bilişsel süreç devreye girerek davranışı istenen şekilde biçimlendirmektedir. Bu durum yanıt engellenmesi olarak da ifade edilmektedir (Yazıcı ve Ertekin, 2010).

2.1.3. Dürtüselliğin Nörobiyolojisi

Bireyin dürtü kontrolünde sorun yaşaması genel olarak karar verme ve yanıt seçme süreçlerinden sorumlu olan kortekslerle ilgili olmaktadır. Beyinde yer alan prefrontal korteks ve orbitofrontal korteks duyguların, dürtülerin yönetsel merkezi olması nedeniyle baskılama kontrolü buradan yapılmaktadır. Prefrontal korteksin alt birimi olan dorsolateral prefrontal korteks de herhangi bir risk durumunda hafızayı değerlendirip karar verme, bilişsel esneklik ve analiz, motor hareketlerin planlanmasında kullanılmaktadır. Tüm bunlara bağlı olarak frontal lob hasarı olan bireyler dürtü kontrolünde güçlük yaşaması mümkün olmaktadır (Kalwa, 2013).

Kişinin genetik yapısına bağlı olarak dürtüsellik düzeyi değişkenlik gösterdiği belirtilmektedir. Dürtüsellik düzeyindeki bu değişiklik genetik aktarıma yardımcı dopamin ve serotonin sistemleri aracılığıyla gerçekleştiği düşünülmektedir. İnsanoğlunun beyindeki serotonin düzeyinin azalması, benzer şekilde eylemlerindeki baskılanmasında azalması anlamına gelmektedir. Ayrıca önemli nörotransmitterler olarak noradrenalin,

glutamat ve gaba'nın serotonin ve dopamin gibidürtüsellik ve dürtü kontrolünde yerivurgulanmaktadır (Yazıcı ve Ertekin, 2010).

2.1.4.Dürtüsellik ve ergenlerle ilgili yapılan bir çalışma

Öner ve arkadaşları (2012) araştırmadadevlet okullarında öğrenim görmekte olan Türkiye'deki tüm liselerin hazırlık, lise son sınıf arasındaki öğrencilerden seçilmiş olup yaş aralığı 13-18 olarak belirlenmiştir. Çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı'na(MEB) bağlı 6.294 okul ve3.028.092 öğrenci Türkiyeİstatistik Kurumu tarafından seçilmiştir. Veri toplama araçları olarak, özel bir anket geliştirilmiştir. Ergenlerin bildirdiği dürtüsellik belirtileri ve ruhsal sorunlar, epidemiyolojik bir çalışmayla ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmada ebeveyn eğitim düzeyi, iş ve ekonomik durumu, yaş, anti sosyal davranışlar, fiziksel şiddete uğrama ve madde kullanımı durumu kontrol edilmiştir. Daha sonra tek bir dürtüsellik belirtisinin varlığının fiziksel şiddet uygulama, sık sigara içme, sık alkol kullanımı, madde kullanımı, kendine zarar verme davranışı, silah taşıma, çete üyeliği, ilişki sorunları, akademik başarısızlık ve gencin kendi ruhsal durumunu olumsuz görmesi riskini belirgin olarak arttırdığı saptanmıştır. Araştırma sonucunda ergenlerin verdiği yanıtlara bakılarak dürtüsellik belirtilerinin sayısı arttıkça risk de arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca davranış sorunları, ilişki, akademik sorunlar, madde kullanımıve dürtüsellik arasında birçok ilişki saptanmıştır.

2.2. EBEVEYN

2.2.1. Ebeveynliğin Tanımı

Ebeveyn, Arapça kökenli bir kelime olmasının yanı sıra, anne ve baba anlamına gelmektedir. Ayrıca ortak bir yavruya sahip olan ana ve baba şeklinde de tanımlanmaktadır (TDK, 2018).

Bir başka tanımda ise yaşamda süre gelen doğumla başlayıp ölümle sonuçlanan döngünün bütününde yer alması olası olan, doğuran veya yetiştirip büyümesine eşlik eden aile büyüklerine verilen isim olarak belirtilmektedir (Çelen, 2007).

Yapılan araştırmalar yaşam başlangıcında bakıma en muhtaç olan canlı insan olduğu yönünde, bu bakımı üstlenen, ilk etkileşime geçtiği kişi ve kişiler, ebeveyn olarak adlandırılmaktadır (Çağdaş, 2003).

Ebeveyn ve çocukla birlikte gerçekleşen oluşuma aile adı verilmektedir. Aile, çoğu kez farklı soylardan gelen ve birbirleriyle kan bağı ilişkisi olmayan, genellikle özel ve ayrı konutta kendi çocuklarıyla oturan bir erkekle bir kadının oluşturduğu birimdir. Bu tür bir yaşam düzeni çekirdek aile olarak bilinir ve var olan farklı aile tiplerinin en eskisi olduğuna inanılmaktadır (Anabritanica, 1986).

Ailenin tanımı yapılırken öncelikle dikkat edilmesi gereken ortak bir hedef, beklenti,duygu, düşünce, değer yargısı, uyması gereken kurallar gibi kavramların bireylerde var olması gerekmektedir. Bir bütün olarak bu kavramları bir arada bulunduran kişiler aile olarak tanımlanabilmektedir (Geçtan, 2005).

2.2.2. Ebeveynlik Stilleri

Her anne baba çocuklarının belirli bir zamandan sonra olgun birer yetişkine dönüşmesini bekler fakat çoğu zaman bu dönüşüm bekledikleri şekilde gerçekleşmez.

Yaşanan hayal kırıklığı kendi ebeveyn rollerini sorgulamaya kadar götürebilmektedir. Yapılan araştırmalarda ebeveyn rolleri ergeni yakından etkilediği, kişiliğinin şekillenmesine yön verdiği ortaya konmuştur.

Diana Baumrind' in (1971) bu konuya yaklaşımı ergenin sosyal davranışını belirleyen dört temel ebeveynlik stili vurgulamaktadır.

Yetkeci Ebeveynlik: genel olarak anne babanın kural koyucu, cezalandırıcı, sınırlandırıcı, karar merkezinin kesinlikle çocuk olmadığı, kontrolcü, baskıcı bir tutum sergilediği yaklaşımdır. Çocuğun düşüncesi önem taşımamaktadır. Bu tarz ebeveynlere sahip olan bireyler yaşamlarının ileri ki yıllarında iletişim problem yaşamaktadır. Kendilerini ifade etmede yetersiz kalmaktadır.

Yetkili Ebeveynlik: olması beklenen ideal anne baba stilidir. Özellikleri çocukları bağımsız hareket ve karar verme yönünde teşvik ederken bunu olması gereken ebeveynlik sınırları ve kontrolleri aracılığıyla yapmaktadır. Çocuktan gelen yeni ve farklı fikirlere büyük ölçüde açıktır. Sosyal açıdan başarılı bir yaşam sürme, sağlıklı ilişkiler kurma konusunda oldukça yetenekli olmaktadır.

İhmal Edici Ebeveynlik: anne baba çocuğun yaşamında etkin bir role sahip değildir. Çocuğa karşı beklenen sorumluluk duygusunu pek hissetmemektedir. Çocuğun davranışları veya içerisinde bulunduğu herhangi bir durum onlar için risk arz etmez. Belirli bir kontrol söz konusu değildir. Aileleri için değerli olduğunu hissetmeyen ergenler ilerleyen süreçte davranışlarını kontrol etmede, sosyalleşme konusunda sorun yaşayabilmektedir.

İzin Verici Ebeveynlik: çocuklarıyla ilgili fakat yüksek beklenti sahibi anne baba bu gruba aittir. Çocuklarına beklenenin üstünde destek sağlayan ebeveynler, ergenlik dönemine giren bu çocuklara kural koymada ve sınırlar çizmede problem yaşamaktadır. Özgüveni yüksek bireyle yetiştirmeyi hedefleyen bu ebeveynler kendini kontrol etmekte güçlük çeken, sosyalleşme ve uyum konusunda sıkıntı yaşayan bireyler haline gelmesine sebep olmaktadır (Santrock, 2014).

2.2.3. Ebeveyn Ve Ergenlik Dönemi

Ebeveyn ve aile kavramı, bireyin sağlıklı gelişimi için önemli bir rol oynamaktadır. Öyle ki aile içinde anne baba ve kardeşler arasında kurulan iletişim, sosyalleşmeyi ilk olarak tecrübe ettiği yer olarak nitelendirilmektedir. Ergen bireyi, incelediğimizde sosyal normlara uygun bir sosyalleşmeyi gerçekleştirmesi tek bir faktörle mümkün olmamaktadır. Buna bağlı olarak ergenin davranış problemleri üzerine çalışırken risk etmenleri göz önünde bulundurulmakta; Cinsiyet, yaş ve ebeveynlerin sosyo-ekonomik düzeyi risk etmenlerinden birkaçını oluşturmaktadır. Ebeveynlerin kişilik yapıları, eğitim düzeyleri, ergen bireyle kurduğu iletişimin niteliği risk etmenlerini belirleyici unsurlardan olmaktadır.

Kadın ve erkek, ebeveyn olabilmeleri sistemin önemli bir parçası olan çocuğa borçlu olmaktadır. Birçok şey çocuğun doğumuyla başlamakta, ergenlikle devam etmektedir. Bu süreçte ergenin yaşadığı çoğu sorunun temeli ebeveynlerine dayanmaktadır. Ebeveynlerinin içinde bulunduğu psiko-sosyal durum ve sosyo-ekonomik şartlar çocuğun kişiliğinin gelişiminde etkili olmaktadır (Parman, 2008).

Ergenlik döneminde başlayan değişimlerle birlikte çocuk sadece aileden alınan öğretilerle kalmamaktadır. Okuldan, buna ek olarak yaşlılarından etkilenecek davranışın ve kişiliğinin yapılanmasında değişime gitmesine etki eden unsurlardan biri olmaktadır (Santrock, 2014).

Ergenlik sürecinin başladığını, çocuk için ebeveynin gözetimi yerine kendi başına bireysel kararlarla hareket etme ihtiyacı duyduğu aynı zamanda biyolojik gelişimi gözle görülür şekilde değişmeye başladığı zaman anlaşılmaktadır. Değişimler sonucu toplumun ergenliğe adım atmış çocuğa sorumluluk yüklediği bunun sonucunda çatışmaların başladığı kısım bu evre olmaktadır.

Çatışmalar ilk olarak en yakınında bulunan yetişkin, anne baba ile gerçekleşmektedir. Sürtüşmelerin çoğu ergenin kendine özgü kimliğe sahip olma arzusu

nedeni ile meydana gelmektedir. Bu dönemdeki genç bireyler ebeveynlerinden sonra içinde yaşadığı toplumda bulunan diğer otoritelere bağımsız kişiliklerini ispat etmeyi amaçlamaktadır. Ergenin yaşamında agresif ve dürtüsel davranışların yoğun görüldüğü bir kısım olarak nitelendirilmektedir (Şimşek, 2010).

Ergenlikte aile ile yetişkin aday arasındaki ilişkiyi netleştiren çeşitli kıstaslar bulunmaktadır. Bunlar ergenlikte aile nasıl gördüğünü de etkilemektedir. Bunların başında, ergenlik çağı öncesinde anne babanın çocuğa karşı tavrı, kişilikleri, anne ve babanın birbiri ile olan uyumu gelmektedir.

Çocuk yaşamın diğer dönemlerinden farklı olarak algılama amacı gütmese de, ergenlikle beraber artık ebeveynlerine karşı daha duygusal ve hassas yaklaşmaktadır. Ebeveynlerin kuralları, iletişim becerileri, değerleri bir yandan toplum normları ayrıca ergeni etkisi altına almaya çalışmaktadır. Kendi içerisinde oluşturmaya başladığı düzeni çoğu kez yıkıp tekrar oluşturmak zorunda kalmaktadır (Santrock, 2014).

Ergen fiziksel değişimi ve ruhsal dalgalanmaların yanı sıra içinde bulunduğu kültür yapısına uyum göstermek amaçlı hareket etmesi beklenmektedir. Ergenin ebeveynlerini nasıl algıladığı bu aşamada büyük bir önem taşımaktadır. Ailenin yapısından ya da içinde bulunduğu kültürden, bağımsız şekilde söz konusu davranışların temelini, anne baba kelimelerinin çocuk tarafından içeriğinin nasıl anlamlandırıldığı oluşturmaktadır (Geçtan, 2005).

Gelişen dünyanın içerdiği gelişmeler, değişimler insanoğlunu yakından etkilemektedir. Günümüzde buna bağlı olarak ebeveyn rolleri, birbirleri ile etkileşim ve beklentileri değişmektedir. Ekonomik ihtiyaçların artması, annenin çalışma hayatına dahil olması bunun sonucunda eski dönemlere kıyasla babanın çocuğun gelişimindeki önemi giderek artmaktadır. Özellikle erkek çocuk tarafından rol model olarak görülmektedir. Dolaylı da olsa ekonominin anne ve babanın yaşamını biçimlendirirken çocuğun/ergenin gelişimini bu durumu net bir biçimde etkilediği görülmektedir. Yaşamları boyunca

çocuklar, anne babadan gizil öğrenme gerçekleştirerek davranış oluşturmaktadır (Çağdaş, 2003).

Ebeveyn kavramını ele almak, ergeni anlamadaki değişmeyen ilk kural olarak görülmektedir. Değişim sürecindeki ergenin anne ve babayı nasıl algıladığı büyük önem taşımaktadır. Genç bireyin hayatın ilk yıllarından başlayarak rol model olarak gördüğü anne baba davranışları benzer özellikler taşımaktadır. Fakat ilerleyen dönemlerde genç için bu durum değişebilmektedir (Parman, 2006).

Ebeveyn bu süreçte artık çocuklarını tanıyamadıklarından bahsederken, genç ise kendisini anlamadıklarından şikâyet etmektedir. Anne ve babanın beklentisi çocuklarının zaman geçtikçe uslanması, başka bir deyişle akıllanmasıdır. Çocukluktan ergenliğe geçiş sürecine kadar geçici bir süre beklentileri karşılanırken ergenlikte aniden ortaya çıkan davranış sorunları her şeyi altüst etmektedir (Jeammet, 2012).

Yetişkinlerin artık çocuklarının ergenliğe girdiğini kabul etmeleri zaman almaktadır. Bu süreçte bebeklikten bu yana kurdukları iletişimi aynı şekilde ilişkiyi de tekrar gözden geçirmek zorunda kalmaktadırlar. Genç için dönemsel olarak ebeveyn algısı değişir bu dönem başarıyla atlatıldığında her şey büyük çoğunlukla eski haline dönmektedir.

Ergen birey, daha önce ne şekilde algıladıysa eşlerin biri birine uyumlarını ve tutumlarını, anne babanın ona karşı yaklaşımını bu süreçte aynı şekilde yansıtmaya başlatmaktadır. Tüm bu sıkıntıların temelinde anne ve babanın ergenlik sürecini doğru şekilde anlamlandıramadığından kaynaklanmaktadır. Ergenlik dönemi ebeveynler içinde keşfedilmeyi bekleyen bir süreç olmaktadır (Geçtan, 2005).

2.2.4. Ebeveynin Sosyoekonomik Ve Okur-Yazarlık Düzeyinin Önemi

Ebeveynlerin etkisi çocuğun bebeklik döneminden başlayarak yaşamlarının sonuna kadar süregelmektedir. Bebeklikten itibaren neslin devamı olarak görülen çocuk, aile fertleri tarafından her türlü ihtiyaçları karşılanırken aile yapısı, gelenekleri, öğretileri ve sosyal becerilerine bağlı olarak biçimlenmektedir. Hatta öyle ki aile bireylerinin sağlık durumları söz konusu bireyi etkilemektedir. Anne babanın sosyoekonomik düzeyi hem aile içi dengelerde hem çocuğun kişiliğinde etkisini belirgin bir şekilde görebilmek mümkün olmaktadır. Diğer önemli belirleyici unsur çocuğun çevresinde bulunan aile fertlerinin okur-yazarlık düzeyi olmaktadır. Gelişim dönemlerinde bireyin olgunlaşp gündelik yaşantıda, toplumsal kıstaslara uygun bir yaşam sürebilmesi birçok açıdan ebeveynlerine bağlı olmaktadır (Temel ve Aksoy, 2001).

Anne ve babalar, çocuk yetişirken birçok görev ve sorumlulukları yerine getirmektedir. Ebeveynler beklenen bu görevleri gerçekleştirmede başarısız olduğu zaman, ergenlik dönemine giren yetişkin adayı sosyal uyumda sorun yaşamakta, suça zemin oluşturan alışkanlıklar kazanmaktadır. İçinde bulunduğu topluma oranla yetersiz ve beklenen koşulları sağlayamayan ebeveynler, çocuğun dürtüsel temelli şiddet davranışına sebep olmaktadır (Kulaksızoğlu, 2004).

2.3. ERGENLİK

2.3.1. Ergenliğin Tanımı

Ergenliği farklı bakış açlarına göre değerlendirmek mümkün olmaktadır. Yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, coğrafi köken gibi kıstaslar bunlardan sadece bir kaçını oluşturmaktadır. Öncelikle ergenlik, çocukluktan yetişkinliğe giden yolda bir tür geçit olarak tanımlanmaktadır. Ergenlik kişiden kişiye ve içinde bulunduğu toplumun kültürel yapısına göre farklılık gösterse de ergenlik sürecini yaşamadan yetişkinliğe geçiş pekte mümkün görülmemektedir (Jeammet, 2016).

Santrock (2014) ergenlik dönemini; biyolojik, bilişsel ve sosyo-duygusal değişimlerin öne çıktığı çocukluk ve yetişkinlik arasında gelişimsel açıdan köprü görevi görmektedir. Birçok kültürde ergenlik dönemi yaklaşık olarak 10-13 yaşlarında başlamakta ve 18-22 yaşlarında sona ermektedir.

Amerikan Psikiyatri Birliğinin Psikiyatri Sözlüğü'nde yer alan tanıma göre ergenlik, fiziksel ve ruhsal değişimlerin sebep olduğu cinsel ve psiko-sosyal olgunlaşma ile başlayan ve gencin bağımsızlığını ve sosyal anlamda üretkenliğini kazandığı, net bir tarih olmasa da kişiden kişiye değişen başlangıç ve bitişi olan bir süreç olmaktadır. Çoğu bireyin bu dönemi 12 yaş civarında yaşamaya başlayıp 19 ve 21 yaş arası son bulduğu ifade edilmektedir (Çuhadaroğlu, 1996).

Milli Eğitim Bakanlığı ve ergenlik tanımı, bireyin buluş çağına girmesi ile yaşadığı biyolojik ve psikolojik açıdan değişimleri içine alan, çocukluk döneminin sonu olmaktadır. Ayrıca toplumsal hayata katılım gösterdiği ve sorumluluk aldığı dönem olarak belirtilen 12-24 yaş aralığındaki çocukluk ve genç yetişkinlik evresi arasında yer alan bulunan grup olarak tanımlanmaktadır (Ünver, vd., 1986).

UNESCO ise 15 ve 25 yaş arasındaki genç bireyin, öğrenimine devam ederken, hayatını sürdürebilmek için bulunduğu noktada çalışma zorunluluğu ve kendisine ait bir evi bulunmayan yaşama hazırlanan kişiler olarak belirtmektedir (Kulaksızoğlu, 2001).

Türk Dil Kurumu Ruhbilim Terimleri Sözlüğü'ne (1974) göre ergenlik; cinsel organların fizyolojik olgunluğa erişmesi ile başlayan, erinlikle yetişkinlik arasındaki çağ olarak tanımlanmıştır (Kızlar için genel olarak 12-21, erkekler için 13-22 yaş arası kabul edilir).

G. Stanley Hall'un ergenlik hakkında *Gençlik: Eğitim, Disiplin ve Hijyen*'de bahsettiği gibi: "Ergenlik yeniden doğmaktır; daha yüksek ve tamamlanmış insan özellikleri doğar." Ayrıca ergenlik dönemi Hall tarafından daha iyi bir şeyin zorunlu başlangıcı olarak görülmekte, oluşturduğu yaklaşımı bu şekilde ele almaktadır (Collin et al.,2012).

Tüm bu tanımlara bakılarak genç bireyin hem büyüyüp hem de her açıdan değişim gösterdiği ayrıca gelecekteki yaşamında ne şekilde var olacağını belirleyen dönem denilebilmektedir.

2.3.2. Ergenliğin Tarihçesi

Ergenlik kavramına dair görüşler Antik Yunan'da (M.Ö. 427-347) kadar dayanmaktadır. Sokratesin öğrencisi, Eflatun adıyla da bilinen büyük Yunan filozofu Platon, akıl yürütmenin ilk olarak ergenlikte biçimlendiğini söylemektedir. Bir diğer antik Yunan filozofu olan Aristoteles ergenliği dürtüsel davranışlar gösteren, çoğunlukla mantıksız düşünceler geliştiren ve kendi kendini idare etme olgunluğuyla son bulan ayırıcı bir özelliği olduğunu ifade etmektedir (Santrock, 2014).

Orta çağa geldiğimizde, ergenliğe değin bildiğimiz öğretiler ilerleme kaydetmek yerinetam tersi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk, bu kez minyatür yetişkinler olarak görülmekte ve ergenlik kavramına dair belirgin bir tanımdan bahsedilmemektedir. Daha sonra ki yüz yıllarda ergenlik kavramı tekrardan ele alınmaktadır. Cenevrelî filozof ve yazar Jean-Jacques Rousseau bunlardan biri olmakta ve gelişimin farklı basamaklardan oluştuğuna dair ifadesiyle ergenliğe ilişkin özgün bir bakış açısı sunmaktadır (Santrock, 2014).

Ergenliğin günümüzdeki tanımı, yirminci yüzyıl başlarına kadar literatür de bulunmamaktadır. Bu durum Amerikalı psikolog Granville Stanley Hall'un 1904'te biyolojik temellere dayandırarak oluşturduğu, gelişen anlamına gelen Latince kökenli ergenlik yani adölesans teriminin kullanılmış olduğu fırtına ve stres görüşüne kadar sürmüştür (Santrock, 2014).

2.3.3. Ergenlik Dönemi Gelişim Özellikleri

Ergenlik dönemi batıya özgü modern bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Çocuk yaklaşık olarak 12-22 yaş aralığında yetişkinliğe geçiş aşaması yaşamaktadır. Biyolojik açıdan sürecin başlaması endokrin bezleri hormon salgılamaya başladığı ve kanda bulunan hormon artışı ile söz konusu olmaktadır. Bu süreç erenlik süreci şeklinde tanımlanan cinsel ve bedensel değişimlerin yaşandığı evre olarak da bahsedilmektedir (Gander & Gardiner, 2007).

Ergenlik dönemi genel özellikleri cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Kızların buluş çağında adet döngüsü başlamaktadır. Bölgesel yağlanma da söz konusudur. Erkek ve kız ergenlerle ortak olarak üreme organlarında gelişme, vücutta tüylenme ve sivilceleşme, belirgin oranda boy uzaması gerçekleşmektedir. Erkek ergenlerde farklı olarak ses kalınlaşmakta, kas gelişimi de belirgin oranda artmaktadır. Tüm bu değişimlerin kökeninde hormonal bir zemin bulunmaktadır (Santrock, 2014).

Bir ergen, cinsel olgunlaşmayla birlikte birincil cinsiyet özellikleri dedikleri erkekte penis testisleri kapsayan kız ergende ise yumurtalık, rahim ve vajinanın gelişmesi gibi cinsel organlar da değişimlerle karşılaşmaktadır. İkincil cinsiyet özellikleri ise bedensel yapı ile ilgili olmaktadır. Vücutta her iki cinsiyetteki ergenler için kilo artışı, sivilce ve tüylenmelerin olması ayrıca erkeklerde ses kalınlığının artması, sakalların çıkması gibi değişimler gerçekleşmektedir. Kızlarda bu göğüs ve kalça gelişmesi şeklinde kendini göstermektedir (Özbay ve Öztürk, 1992).

Beden imajı ergen bireylerde büyük bir önem taşımaktadır. Ergenlik döneminde kimi zaman sosyal çevresi tarafından kabul görülmesi önündeki en büyük engellerden biri olarak beden imajı tanımlanmaktadır. Kızlarda bozuk yeme davranışı **anoreksiya nervoza** ve **bulimiya nervoza** rahatsızlığı görülmekte nedeni ise bozuk beden imajı algısı yer almaktadır. Bu bozuk algı erkek ergenlerde **bigoreksiya nervoza** yani kendini kaslanma takıntısı olarak göstermektedir. Akranları ve çevresinde bulunanlar tarafından kabul gören fiziksel yapıya ulaşmak için geri dönüşü basit olmayan yöntemler denenebilmektedir (Lerner & Steinberg, 2009).

Ergenlerde hormon değişiminin bir başka sonucu ruhsal dalgalanmalar olmasıdır. Hormonların yol açtığı bu hızlı fiziksel değişim ergen bireyi düşünce, davranış, sosyal çevreleri ile ilişkilerine ve ne hissettiğine kadar etki altına almaktadır. Gündelik yaşantıda ergen bireyde cinsiyet fark etmeden bu durum kolaylıkla fark edilmektedir. Erkeklik hormonu olan testosteron hormonun, ergen bireyde yol açtığı saldırgan davranışlar söz konusu olmaktadır. Karşı cinste ise östrojen hormonunun artışı ergende yerli yersiz ağlama,

içe kapanma, duygu durumunda belirsizlik, olay ve kişilere karşı aşırı hassasiyet durumu gözükmeye sebep olmaktadır (Jeammet, 2012).

İnsan gelişim sürecinde yer alan ergenliğe girdiğinde bilişsel anlamda somut düşünceleri biçimlendirerek, soyut düşüncelere geçiş yapmaktadır. Bu geçişle birlikte ergen birey yetişkinliğe giden bu süreçte artık deneme yanılma yöntemlerini değil, zamanla varsayımsal çıkarımları değerlendirerek karşılaşılan problemleri mantık yolu ile çözmeye arayışında olması beklenilmektedir (Özbay ve Öztürk, 1992).

Bireyin içinde yaşadığı toplum kültürü, sosyo- ekonomik düzey ve doğuştan getirdiği bilişsel kapasite soyut işlem dönemine geçişte etkin faktörlerden olmaktadır (Gander & Gardiner, 2007).

Sosyal gelişim özellikleri açısından ergenliği ele alırsak bu dönemde akran etkileşimi değer ve öncelik kazanmaktadır. Ergen bireylerde sosyal çevrede kurulan arkadaşlıklar ve ilişkiler geçici süreliğine ailenin yerini almaktadır. Bu dönemde aile ile fikir uyuşmazlıkları ve çatışmalar yaşanmaktadır. Tüm bunların temelinde ergenin bireyselleşme çabası yer almaktadır. Ebeveynlerden ayrılma isteğinin yanı sıra bir gruba katılma ve aidiyet duygusunu sosyal çevresi de bulunan arkadaşları ile yaşamak istemektedir (Jeammet, 2012).

Ebeveynlerinden ayrılarak kimlik arayışına giren bireyleri zorlu bir o kadar da riskli durumlar beklemektedir. Bunun yanı sıra bu evrede ergen için farklı bir etkileşim biçimi olan romantik ilişkiler ortaya çıkmaktadır. Hormonların etkisi ile karşı cinsle etkileşim yeni bir boyut kazanmaktadır. Cinselliğe dayalı sosyalleşme ihtiyacı en net bu dönemde görülmektedir (Lerner & Steinberg, 2009).

Ergenliğe adım atmış birey, bir takım *gelişim görevleri* ile karşılaşmaktadır. Görevleri başarıyla tamamlaması gelecekteki yaşantısı için büyük bir önem taşımaktadır. Öncelikle beden bütünlüğünü kabul etmek ve toplumun onu kabul edeceği bir rol edinmek

bu görevlerden başlıcaları olmaktadır. Ergenin, ekonomik ve duygusal bağımsızlığı gerçekleştirmek bunların sonucunda evliliğe hazır olması gibi görevlerde bu durumun içerisinde yer almaktadır (Gander & Gardiner, 2007).

2.4.ŞİDDET

2.4.1.Şiddet ve Şiddet Eğilimi Kavramları

Şiddet, kelimesi dilimize etimolojik açıdan ele alındığında kökeni Arapça'ya dayanan sertlik, katılık, yoğunluk, bir gücün derecesi anlamına gelmektedir. Bu sözcük çeşitli dillerden etkilenecek günümüzde sıkça kullanılan *Şiddet* kelime anlamı olarak zarar vermek, ihlal etmek olmasının yanı sıra kuvvet, hız ve aşırılık anlamı taşımaktadır. Hatta genel bir tanımda toplarsak gücün, kuvvetin ve ya otoritenin kötüye kullanımı sonucu ortaya çıkan sınır ihlali anlamına gelmektedir (Dursun, 2011).

Şiddet ile ilgili diğer bir önemli tanım Dünya Sağlık Örgütü'nün, insanda mevcut olan güç ve iktidarı, ruhsal veya bedensel bir kayba ve yaralanmaya sebep olacak şekilde kendine, farklı bir bireye, topluluğa doğrudan ya da dolaylı biçimde uygulanması olarak görülmektedir. Şiddetin en belirleyici özelliği ise eylemin amaçlı ya da kasıtlı bir şekilde fiziksel/ruhsal açıdan zarar verme durumu söz konusu olması, olarak nitelendirilmektedir.

Şiddet kavramı kendine anlamca pek de uzak olmayan Saldırganlık sözcüğü ile aynı manaya gelecek biçimde kullanıldığı gündelik yaşantıda bolca rastlanılmaktadır. Bu kavramlar benzer özelliklerinden dolayı birbirinin yerine kullanılmasına karşın saldırganlık, şiddet kavramının bedensel tarafı daha ağır basan ayrıca zarar verme ihtimalinin yüksek olduğu bir boyut olarak ifade edilmektedir. Kişinin artmış olan saldırganlık dürtüleri, içsel kontrolü sağlamasını zorlaştırdığı vakit ortaya şiddet içeren davranışlar çıkmaktadır (Koç, 2016).

İnsanoğlunun yapısında yer alan saldırganlık dürtüsü, şiddet gibi olumsuz eylemlerinden sorumlu görülse de; sosyo-ekonomik, psikolojik vb. açıdan genel bir değerlendirme yapılarak ortaya konması çalışmaların daha sağlıklı olmasına yardımcı olmaktadır (Yakut, 2012).

Şiddet eylemi değerlendirilirken her ne kadar kişilik yapısı ilk olarak göze çarpsa da çoğu zaman tek başına yeterli olmamaktadır. Saldırganlık dürtüsü, bireyi harekete geçirebilmesi için kişinin sosyo-ekonomik, kültürel, psikolojik vb. açıdan sıkıntı yaşamış olması beklenilmektedir. Ayrıca belirleyici diğer unsur ise ergenlik döneminde kendini göstermeye başlayan gencin kendini uygun şekilde ifade etmeyi başarma durumudur.

Çoğu kaynakta ergenlik, birçok bireyin şiddet eğilimi göstermesi açısından risk altında olduğu dönem olarak bahsedilmektedir. Sosyal çevresi tarafından anlaşılmayan ergenin öfke duygusuyla karşılaşması mümkün olmaktadır. Bu duygu durumuyla başa çıkamayan bireyin ilerleyen zamanda şiddete yönelmesi söz konusu olmaktadır (Yılmaz, 2004).

Yapılan araştırmalar şiddete yönelik eğilimlerin arttığı evre olarak ergenlik dönemini işaret etmektedir. Buna neden olan etmenlerin başında hormonal ve biyolojik değişimler gelmektedir. Hormonal seviyedeki belirgin değişimler sonucu ergende fiziksel güçte ve enerjide artma görülmektedir. Şiddet eylemlerinin birçoğunun bu dönemdeki gençler tarafından meydana getirildiği ayrıca suça eğilimin yoğun şekilde arttığı istatistik bilgilerle ortaya konmaktadır (Göka ve Türkçapar, 2008).

Şiddet eğilimi tanımlarsak bahsedilen kişinin şiddete yönelik duygu, düşünce ve davranışlarından meydana gelmektedir. Tanımı sadece kişilerin şiddet davranışları ile sınırlandırılmamaktadır. Karşılaşılabilen yaşanması muhtemel bir olumsuz durumda şiddete başvurmak kadar, şiddet kullanımının haklı ve doğru olduğunu düşünmek, savunmak, hoş görmek de şiddet eğilimi manasına gelebilmektedir. Ergen bireylerin bu süreçte şiddet

eğilimine olan bakış açıları yatkınlık ve artış sebebi olarak da gösterilebilmektedir (Haskan, 2009).

2.4.2.Şiddetin Gelişimsel Faktörleri

Belirli toplumlarda çocukların önemli bir kısmı şiddetle ilk olarak ailede karşılaşmaktadır. Kimi zaman bu duruma maruz kalan kimi zamanda tanık olan bu çocuklar, yetişkinlik döneminde bu tarz eylemleri normal olarak görmekte ve gerçekleştirmektedir. Bu tarz toplumlarda şiddet eğilimi yüksek olduğunu görülmektedir (Gander & Gardiner, 2007).

Ergenlerin meslekle ilgili kararlarını verdikleri ya da vermeyi denedikleri sırada, çoğu zaman ana babalar kendi meslek yaşamlarını yeniden gözden geçirmekte, gerçekleştirdikleri ya da gerçekleştirmedikleri şeylere bakmakta ve çalışma yaşamlarının geri kalanını bu biçimde geçirmeyi isteyip istemediklerini düşünmektedirler (Santrock, 2014).

Kendileri için pek az yükselme ve ekonomik ilerleme şansı gören ana babaların, çocuklarını bekleyen olanaklara bakarak onlara gıpta etmelerine sık sık rastlanır (Gander & Gardiner, 2007).

Birçok araştırma ana babanın öğrenim derece ile çocuklarınınki arasında yakın bir ilişki olduğunu belgelemektedir (Fantani & Weinstein, 1968).

Sosyoekonomik sınıflar, akademik başarıyla son derece ilişkili özellikler psikolojik bağımsızlığı ve bireysel düşünceyi ne kadar yüreklendirdikleri açısından farklılaşmaktadır (Baumrind, 1971; Hirschi ve arkadaşları, 2011; Hoffman, 1988).

2.4.3.Şiddet Türleri

Şiddet türlerine bakıldığında birçok farklı sınıflandırmayı görmek mümkün olmaktadır. Bunların başında ilk olarak Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) sınıflandırması yer almaktadır. DSÖ' ye göre şiddeti üç grupta ele almak gerekmektedir.

Birinci ayrıca ilk değindiği kişinin kendisine yönelik uyguladığı şiddet bu tanımda intihar ve ya intihar etmeye yönelik girişim bunun yanında bilinçli ve kasten uygulanan kendi beden bütünlüğüne zarar verecek şekilde yaralamaları kapsamaktadır. İkinci ise kişiler arası şiddet buna göre çevresinde bulunan bireyleri de kapsayan eş, çocuk, aile büyüklerine yönelik şiddet ve ya bildik olmayan herhangi birine karşı şiddet olarak belirtilmektedir. Üçüncü ve son olarak da kolektif şiddet politik, sosyal ve ekonomik olarak gruplandırılmaktadır (Krug et al., 2002).

Bir başka bakış açısı olarak bize sunulan Amerikan Psikoloji Derneği'nin (APA)(2006),şiddetin görülme şekli çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Saldırganlık dürtüsünün bir ürünü olan şiddetsel eylemler birden fazla biçimde ve durumda ortaya çıkmaktadır. Bunlardan bazıları neden şiddete yönelik davranışlar geliştirildiğini açıklar nitelikte olmaktadır.

Araştırmalarda yer alan başlıca şiddet türü insanoğlunun yaşam süresi içerisinde öğrenilen diğer davranışlara benzer biçimde geliştirildiği *öğrenilmiş şiddet* kavramıdır. Şiddet davranışı, ailede başlayarak sosyal çevrede bulunan şartların olanak vermesi halinde bireyin yaşamını derinden etkilemektedir. Bu bireyin ileriki yıllarda bu durumu normalleştirerek şiddet kavramı ile ilgili bir olumsuz öğrenme geliştirmesi mümkün olabilmektedir.

Bir başka şiddet türü olan misilleme şiddette ise birey kendisine ve başkalarına zarar verenlere karşı, aynı yöntemi kullanarak karşılık vermektedir. Bireyin kendi dışındaki bireyler üzerinde söz sahibi olmak ayrıca onları amaçları doğrultusunda kullanmak istemesi

sebebiyle ortaya çıkan duruma manipülasyon amaçlı şiddet kullanımı denmektedir. Şiddetin görülme biçimlerinden sonuncusu olan ifade şekli olarak şiddet kullanımı, yoğun şekilde hissedilen mutsuzluk, anksiyete, stres, korku, nefret gibi duyguları ifade etmekte zorlanan bireylerin başvurduğu yöntem olarak bilinmektedir. Bu bireyler, benzer sıkıntıların ortadan kaldırmak için herhangi bir yol olmadığını düşünmektedir. Çaresizlik duygusuyla şiddet davranışına yönelim artmaktadır.

Diğerlerinden farklı bir bakış açısı sunan Psikanalist Erich Fromm (1994) beş ana başlıkta şiddet türleri toplamaktadır;

İlkel (Arkaik-Kana susamış) şiddet: şiddetin en yıkıcı hali olarak bilinmektedir. Eski dönem topluluklarından biri olan Azteklerden yola çıkılarak adlandırılan bu grup kanlı ritüelleri kapsayan şiddet davranışlarını içermektedir. İlk çağlardan bu yana doğanın zorlu şartlarına karşı kendi yöntemleri ile üstesinden gelmeye çalışan insanoğlunun içerisinde doğuştan var olan bu yıkıcı kana susamış halini ilkel şiddet biçimiyle ortaya koymaktadır. Özellikle kanlı eylemlerini içinde barındıran savaş ve kurban verme eylemleri bu durumun bir sonucu olarak gösterilmektedir.

Tepkisel şiddet: en çok karşılaşılan şiddet türü olarak bilinmektedir. Koruma temeline dayanmaktadır. Birey öncelikle kendisinin daha sonra başkasının hayatını, maddi ve manevi değerlerini korumak amacıyla başvurduğu yöntem olmaktadır. Ayrıca engellenen bireylerin buna karşı göstermiş oldukları şiddet içeren eylemleri bu grupta değerlendirmektedir. Tepkisel şiddet, engellenen bireylerde ortaya çıkması olası olan şiddet çeşididir.

Kinci şiddet: Kişisel veya toplumsal yönlü olarak görülebilmektedir. Zarar verme davranışı hedeflenmektedir. Belirleyici yön, gösterilen şiddet savunma amaçlı olmamaktadır.

Oyunucu Şiddeti: ilkel kabilelerde daha sık rastlanabilen, merkezine saldırganlık dürtüsünü almış olmasına karşın insanoğlu tarafından şiddetin olağan görülen biçimi olmaktadır. Saldırganlık güdüsünü merkeze alarak oynanan bu oyunlar, yaşamı sona erdirmek amacı taşımamaktadır.

Dengeleyici Şiddet: herhangi bir konuda yaratıcılığı ve ya verimliliği olmayan kişiler, bu durumun ortaya çıkmasını önlemek amacıyla başvurdukları bir çeşit yöntemdir. Bahsedilen olumsuz davranışı gösterenler genel olarak zayıf kişilik yapılarına sahip, belirli bir konuda başarı gösterememiş kişiler oldukları göze çarpmaktadır. Güçsüzlüklerini kapatmak amacı ile yok ediciliği kullanarak içlerinde bir çeşit denge sağlanmaktadır. Bu nedenle yetersizliğin oluşturduğu dengesizliğe karşı dengeleyici unsur olarak bu şiddet biçimi ortaya çıkmaktadır.

Günümüzde şiddet farklı birçok şekilde karşımıza çıkmaktadır. Karşılaşılan şiddet kadar çeşitli tanımları hatta türleri de görmek olağan bir durum haline gelmektedir. Çocuk, kadın ve yaşlılara karşı uygulanan şiddetin yanı sıra aile içi şiddet genel olarak **kişiler arası şiddet** şeklinde ifade edilmiştir. Bireyin, kendi beden bütünlüğünü tehlikeye atan davranışlar sergilemesi ve ya hasar vermesi **kendine dönük şiddet** olarak değerlendirilmektedir. Görsel ya da yazılı basında yer alan şiddet olarak değerlendirilmektedir. Bu şiddet türünün öğeleri görüntü, ses kimi zamanda yazı biçiminde olmaktadır. Siyasi, etnik ve çeşitli grupların kitleler halinde gösterdiği şiddet **organize şiddete** girmektedir. Bu duruma iki ya da daha fazla ulus arasında gerçekleşen şiddet içerikli kitlesel hareketleri eklemek mümkün olmaktadır. Diğer şiddet türlerini tek bir başlıkta altında değerlendirirsek bu grupta sporda şiddet, azınlıklara yönelik şiddet, kan davası, sokak şiddeti, son olarak pornografi şiddeti yer almaktadır (Öztürk, 2007).

Şiddeti tanımlarken genel yargılardan yararlanılsa da şiddet türlerini incelediğimizde yaklaşımlara göre sınıflandırılmanın birbirinden farklı olduğu ilk etapta göze çarpmaktadır. Şiddeti sınıflandırmak, yaşanan sorunu tam olarak anlamak, çözmek ve ya yaşanabilecek şiddet içerikli bir durumun önüne geçmek amacı ile yapılmaktadır.

2.4.4.Şiddete Yol Açan Etmenler

Şiddetin ortaya çıkmasına etki eden faktörlerin başında ekonomik, sosyal ve kültürel öğeler gelmektedir. Davranışın, şiddet olarak ifade edilebilmesi toplumla yakından ilişkili bir durum olmaktadır. Şiddeti değerlendirirken içinde bulunduğu toplumun kültürel yapısı, değer yargıları önemli bir yer tutmaktadır. Farklı kültürlere ve ya değer yargılarına sahip toplumlardan şiddet tanımı da değişmektedir (Haskan, 2009).

Şiddetin tanımında olduğu gibi şiddete yol açan etmenlerde toplumdaki topluma ve araştırmacıya çeşitlilik göstermektedir. Buna göre şiddetin nedenleri Alex Molnar ve Barbara Lindquist şu şekilde açıklamaktadır:

- Yoksulluk
- Aile bağlarında kopukluk
- Çocuklara yapılan tacizler
- Şiddetin içinde bulunduğu toplumda sıklıkla yer alması
- Materyalist ve baskıcı kültür (MEB, 2008).

Genel olarak ele alındığında toplum ayırt etmeden şiddetin önemli nedenlerinden biri olarak ekonomi gösterilmektedir. Toplumun en küçük birimi olan aile kurumunun gelir durumu düşük düzey ise sosyo-ekonomik sebepler daha fazla ön planda olmaktadır.

2.4.5.Şiddet eğilimi ve ergenlerle ilgili yapılan bir çalışma

Haskan (2009) tarafından yapılan araştırma ergenlerde şiddet eğiliminin görülme sıklığının ve yüksek şiddet eğilimi olan ergenlerin algılanan sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi hedeflemiştir. Araştırma Adana'ya bağlı özel eğitim kurumları ve yabancı okullar dışındaki devlet okullarında öğrenim görmekte olan 899 lise öğrencisinden bilgi toplanmıştır. Bilgi toplama aracı olarak Şiddet Eğilimi Ölçeği (ŞEÖ) geliştirilmiş olup yalnızlık ve sosyal destek düzeylerini ölçmek amacıyla UCLA Yalnızlık Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R) kullanılması tercih edilmiştir. Araştırma

sonuçlarına göre ebeveynlerin özellikleri açısından bakıldığında, şiddet eğilimi ailesinde şiddet uygulanan ergenler arasında, uygulanmayan ergenlere göre daha yoğun görüldüğü bulgulanmıştır. Ailenin sosyo-ekonomik açıdan ele alındığında babası gelir getiren bir işte çalışan liseli gençler arasında, babası çalışmayanlara kıyasla daha fazla şiddet eğilimi tespit edilmiştir. Fakat ebeveynin boşanması, ebeveynin öğrenim düzeyi, ailenin gelir durumu ve annenin çalışmaması, kardeş sayısı, ebeveynlerin dindarlık düzeyi bakımından ergenlerde şiddet eğiliminin görülme sıklığından anlamlı fark çıkmamıştır. Ailesinde herhangi bir kişinin cezaevinde kalmış ve ya kalmakta olan öğrencilerde daha fazla şiddet eğilimi görüldüğü bulgulanmıştır. Ayrıca katılımcıların ŞEÖ'den aldıkları puanlar kullanılarak (alt-üst %27'lik gruplar) ergenler iki grup oluşturulmuştur. Buna göre yüksek şiddet eğilimi olan ve olmayan ergenlerde ebeveyn, öğretmen, akran desteği ile yalnızlık düzeyi arasındaki farkların anlamlı olup olmadığına bakılmıştır. Elde edilen yüksek şiddet eğilimi olan ergenlerin sosyal çevre olarak tanımlanan desteklerinin düşük olduğu ve yalnızlık düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

BÖLÜM III - YÖNTEM VE ARAÇLAR

3.1. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, kullanılan ölçme araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi başlıklarına yer verilmiştir.

3.2. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Betimsel olan bu çalışmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmaktadır. Bu araştırma ile birlikte lisede okuyan öğrencilerin dürtüsellik ve şiddet eğilim düzeylerinin, ebeveynlerin sosyo-ekonomik düzey ile okur-yazarlık düzeyi arasında anlamlı düzeyde ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Buna ek olarak öğrenci dürtüsellik ve şiddet eğilim düzeylerinin cinsiyet, yaş, anne babanın birlikteliği ve sağ olup olmaması, kardeş sayısı ve çocuk sırası gibi sosyodemografik değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ilişkisel olarak incelenmiştir.

3.3. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırma örneklemini, evreni temsil edecek şekilde küme örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Buna uygun olarak araştırmanın örneklemini, Türkiye Kocaeli Kocaeli'nin Körfez ilçesindeki liselerde öğrenim gören ve Körfez Kent Konseyi Gençlik Meclisi'ne üye 205 öğrenci oluşturmuştur.

Araştırmaya katılma kriterleri; kent konseyine üye olmak, devlet okulunda okumak, lise öğrencisi olmak, 15-18 yaş aralığında olmak, kalıcı bir rahatsızlığı olmamak, mental ve ya psikiyatrik tanısı olmamak.

3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmaya katılacak olan öğrencilerle iletişime geçilerek araştırma hakkında bilgi verildikten sonra “Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu”, kişisel bilgilerini toplamak için “Sosyodemografik Veri Formu”, dürtüsellik düzeyini belirlemek için “Barratt Dürtüsellik Ölçeği (BIS-11)”, Şiddet düzeyini belirlemek için “Şiddet Eğilimi Ölçeği (ŞEÖ)”, kullanılmış ve bu şekilde veriler toplanmıştır.

3.4.1. Sosyodemografik Veri Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan bilgi formunda yaş, cinsiyet, anne/babanın sağlığı ve eğitim durumu, anne babanın evli olup olmadığı, ailenin ekonomik durumu, kardeş sayısı ve kaçınıcı çocuk olduğu, öğrencinin tanı almış bir rahatsızlığı olup olmadığının bilgisinin alınmasına yönelik 14 soru yer almaktadır.

3.4.2. Barratt Dürtüsellik-11 Ölçeği (BIS-11)

Barratt tarafından 1956 yılında geliştirilen bu ölçek günümüze kadar bir çok kere revizyona uğramıştır. Çalışmada kullanılan BIS-11'in Türk örnekleme uyarlama güvenilirlik ve geçerlik çalışması Güleç ve ark. (2008) tarafından yapılmıştır. Bir öz bildirim ölçeği olan BIS-11 dürtüsellik görünümünü değerlendiren 30 maddelik bir ölçektir. Seçenekler şu şekilde; (1) nadiren/hicbir zaman, (2) bazen, (3) sıklıkla ve (4) hemen her zaman/her zaman şeklinde dörtlü Likert ölçeği ile değerlendirilir. Plan Yapmama, Motor Dürtüsellik, Dikkatte Dürtüsellik şeklinde güvenilirliği iyi olan birbiri ile örtüşmeyen 3 alt ölçeği bulunmaktadır. Frontal sistemler Davranış Ölçeği (FrSDa) ile korelasyonları değerlendirildiğinde; (toplam ölçek ve tüm alt ölçek) ile orta- iyi düzeyde (0,31-0,67) pozitif korelasyon ve geçerlik analizi ortaya koyduğu tespit edilmiştir.

3.4.3. Şiddet Eğilimi Ölçeği

İlk olarak Şiddet Eğilim Ölçeği, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan bir çalışmada, Lise çağındaki öğrencilerinin şiddet eğilimlerini ölçmek için ortaya konmuştur (Haskan, 2009).Bahsedilen ölçekte 20 soru bulunmaktadır. Soruların her birinde 4 seçenek yer alır. Bunlar dörtlü Likert tipi (1) “hiç uygun değil”, (2) “biraz uygun”, (3) “uygun”, (4) “çok uygun” a değişen puanlama kullanılarak uygulanmaktadır. 61-80 arası puan, öğrencilerin şiddet içeren davranışları sergileme olasılığının diğerlerine oranla “daha fazla” olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca 1-20 arası puan “çok az” saldırganlık ve şiddet eğilimlerinin olduğunu, 21-40 arası puan “az”, 41-60 arası puan “fazla” olarak bulgulanmıştır.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Katılımcılardan elde edilen veriler araştırmacı tarafından SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programına aktararak kullanılmıştır. Oluşan verilerin bütün bağımsız değişkenler için frekans ve yüzde gibi betimsel istatistikler uygulanmıştır. Daha sonra demografik verilere göre araştırmada kullanılan ölçeklerden alınan ortalama puanların karşılaştırıldığı normal dağılan veriler için bağımsız örneklem t testi ve varyans analizi, normal dağılım göstermeyen veriler için Kolmogorov-Smirnov Z ve Mann Whitney U testi bulguları değerlendirilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeklerden alınan puanlar arasındaki korelasyon analizi bulgularına da yer verilmiştir.

BÖLÜM IV - BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amaçlarına uygun olarak toplanan verilere uygulanan istatistiksel analizlere yer verilmiştir. Birinci bölümde, katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin ortalamalar, frekans dağılımları ve yüzdeleri verilmiştir. İkinci bölümde demografik verilere göre araştırmada kullanılan ölçeklerden alınan ortalama puanların karşılaştırıldığı normal dağılan veriler için bağımsız örneklem t testi ve varyans analizi, normal dağılım göstermeyen veriler için Kruskal Wallis ve Kolmogorov-Smirnov Z testi bulguları verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmada kullanılan ölçeklerden alınan puanlar arasındaki korelasyon analizi bulguları verilmiştir.

4.1. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE DAĞILIMLAR

Tablo 1’de demografik özelliklere göre frekans dağılımları ve yüzdeler verilmiştir. 9, 10 ve 11. Sınıflarda kadın ve erkek dağılımları arasında anlamlı fark bulunmazken, 12. Sınıflarda kadın (%48.5) ve erkek (%29.4) dağılımları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. 12. Sınıflarda kadınların oranı erkeklerden anlamlı şekilde fazladır.

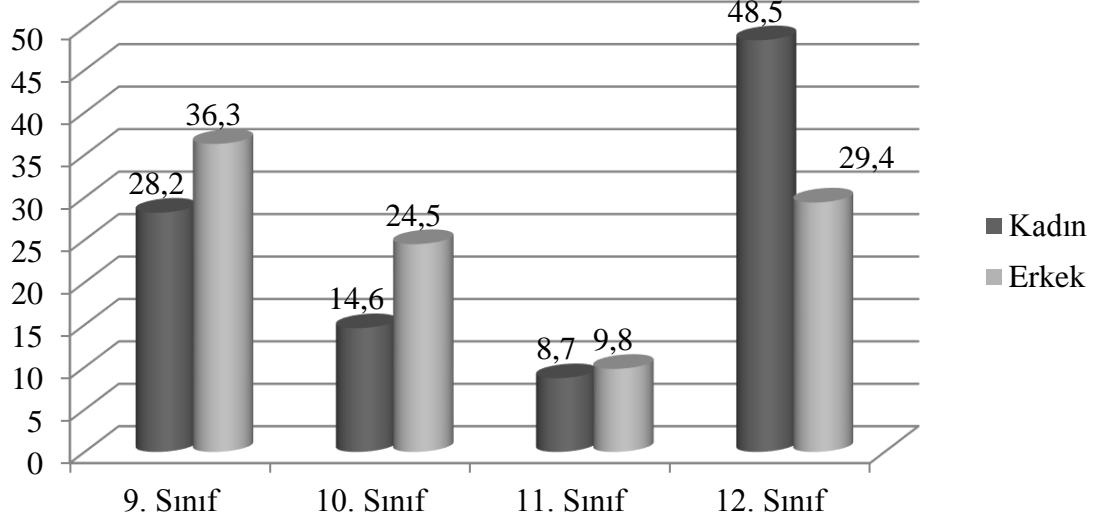
Karadeniz, Ege, Akdeniz, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu bölgelerinin asıl memleketleri olduğunu bildiren kadın ve erkeklerin dağılımları arasındaki fark anlamlı bulunmazken, Marmara bölgesinin asıl memleketleri olduğunu bildiren kadın (%20.4) ve erkek (%8.8) dağılımlı arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Marmara bölgesini asıl memleketleri olarak bildiren kadınların oranı erkeklerden anlamlı şekilde fazladır.

Kırsalda ya da köyde büyüdüğünü bildiren kadın ve erkeklerin dağılımları arasındaki fark anlamlı bulunmazken, Metropolde büyüdüğünü bildiren erkek (%9.8) ve kadın (%1.0) dağılımı arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Metropolde büyüdüğünü bildiren erkeklerin oranı kadınlardan fazladır. Şehirde büyüdüğünü bildiren kadın (%93.2) ve erkek (%76.5) dağılımı arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Şehirde büyüdüğünü bildiren kadınların oranı erkeklerden anlamlı şekilde fazladır.

Tablo 1. Demografik Özelliklere Göre Frekans Dağılımları ve Yüzelikleri

		Kadın	Erkek	Toplam	
Sınıfı	9. Sınıf	n	29 _a	37 _a	66
		%	28.2	36.3	32.2
	10. Sınıf	n	15 _a	25 _a	40
		%	14.6	24.5	19.5
	11. Sınıf	n	9 _a	10 _a	19
		%	8.7	9.8	9.3
	12. Sınıf	n	50 _a	30 _b	80
		%	48.5	29.4	39.0
Bölge	Karadeniz	n	21 _a	27 _a	48
		%	20.4	26.5	23.4
	Ege	n	5 _a	4 _a	9
		%	4.9	3.9	4.4
	Akdeniz	n	18 _a	18 _a	36
		%	17.5	17.6	17.6
	Doğu Anadolu	n	13 _a	18 _a	31
		%	12.6	17.6	15.1
	Güneydoğu Anadolu	n	17 _a	15 _a	32
		%	16.5	14.7	15.6
	İç Anadolu	n	8 _a	11 _a	19
		%	7.8	10.8	9.3
	Marmara	n	21 _a	9 _b	30
		%	20.4	8.8	14.6
Büyüdüğü yer	Metropol	n	1 _a	10 _b	11
		%	1.0	9.8	5.4
	Şehir	n	96 _a	78 _b	174
		%	93.2	76.5	84.9
	Kırsal/Köy	n	6 _a	14 _a	20
		%	5.8	13.7	9.8
Toplam	n	103	102	205	
	%	100.0	100.0	100.0	

Harfler (a,b) cinsiyete göre oranlar arasındaki farkın $p < .05$ düzeyinde anlamlı olup olmadığını göstermektedir. Biri a diğeri b ise fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Şekil 1. Ergenlerin Cinsiyetlere Göre Yüzelik Dağılımları

Şekil 1’ de ergenlerin cinsiyete göre yüzelik dağılımları verilmiştir. 9, 10 ve 11. Sınıflarda kadın ve erkek dağılımları arasında anlamlı fark bulunmazken, 12. Sınıflarda kadınların oranı erkeklerden anlamlı şekilde fazla olduğu bulunmuştur.

Tablo 2’de ergenlerin anne baba sağlık, çalışma, medeni durum, psikiyatrik tedavi öyküsü, sağlık sorunu dağılımları ve yüzelikleri verilmiştir. Anne babanın sağlık durumuna, çalışma durumuna, anne baba medeni durumuna göre ve ergenlerin psikiyatrik tedavi öyküsü ve sağlık sorununa göre kadın ve erkek dağılımları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Tablo 2. Ergenlerin Psikiyatrik ve Sağlık Sorunları, Anne Baba Sağlık, Çalışma, Medeni Durum ve Yüzdeleri

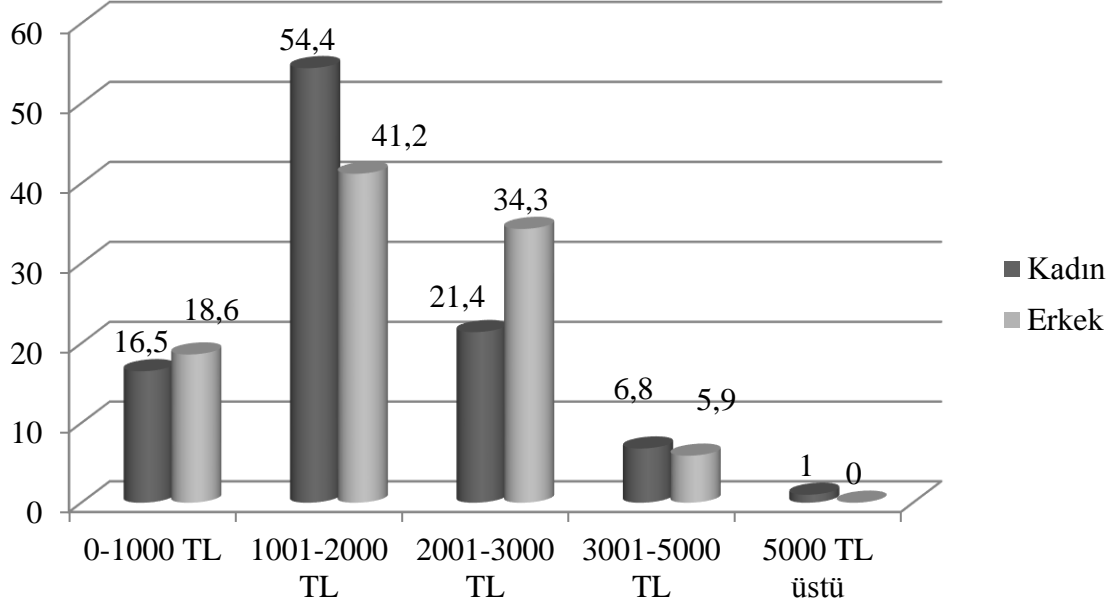
			Kadın	Erkek	Toplam
Anne Sağlık	Sağ	n	103 _a	101 _a	204
		%	100.0	99.0	99.5
	Ölü	n	0 _a	1 _a	1
		%	0.0	1.0	0.5
Baba Sağlık	Sağ	n	99 _a	97 _a	196
		%	96.1	95.1	95.6
	Ölü	n	4 _a	5 _a	9
		%	3.9	4.9	4.4
Anne Çalışma	Evet	n	16 _a	9 _a	25
		%	15.5	8.8	12.2
	Hayır	n	87 _a	93 _a	180
		%	84.5	91.2	87.8
Baba Çalışma	Evet	n	83 _a	89 _a	172
		%	80.6	87.3	83.9
	Hayır	n	20 _a	13 _a	33
		%	19.4	12.7	16.1
Boşanma	Evet	n	9 _a	14 _a	23
		%	8.7	13.7	11.2
	Hayır	n	94 _a	88 _a	182
		%	91.3	86.3	88.8
Psikiyatrik Tedavi	Hayır	n	103 _a	102 _a	205
		%	100.0	100.0	100.0
Sağlık Sorunu	Hayır	n	103 _a	102 _a	205
		%	100.0	100.0	100.0
Toplam		n	103	102	205
		%	100.0	100.0	100.0

Harfler (a,b) cinsiyete göre oranlar arasındaki farkın $p < .05$ düzeyinde anlamlı olup olmadığını göstermektedir. Biri a diğeri b ise fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 3. Ergenlerin Anne-Baba Eğitim ve Gelir Durumu Dağılımları ve Yüzdeleri

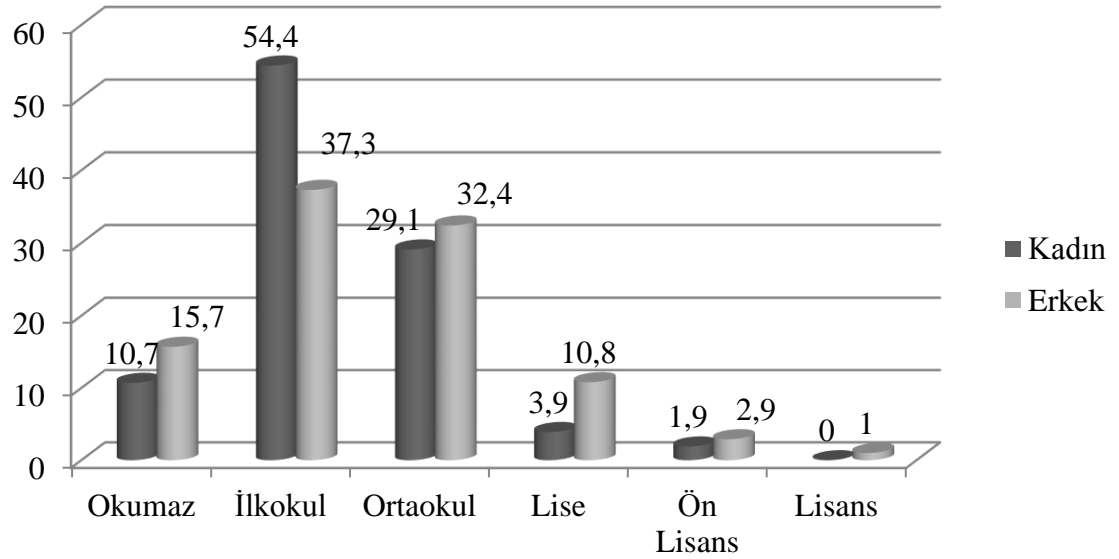
		Kadın	Erkek	Toplam	
Gelir Durumu	0-1000	n	17 _a	19 _a	36
		%	16.5	18.6	17.6
	1001-2000	n	56 _a	42 _a	98
		%	54.4	41.2	47.8
	2001-3000	n	22 _a	35 _b	57
		%	21.4	34.3	27.8
	3001-5000	n	7 _a	6 _a	13
		%	6.8	5.9	6.3
	5000 +	n	1 _a	0 _a	1
		%	1.0	0.0	0.5
Anne Eğitim Durumu	Okumaz	n	11 _a	16 _a	27
		%	10.7	15.7	13.2
	İlkokul	n	56 _a	38 _b	94
		%	54.4	37.3	45.9
	Ortaokul	n	30 _a	33 _a	63
		%	29.1	32.4	30.7
	Lise	n	4 _a	11 _a	15
		%	3.9	10.8	7.3
	Ön Lisans	n	2 _a	3 _a	5
		%	1.9	2.9	2.4
Lisans	n	0 _a	1 _a	1	
	%	0.0	1.0	0.5	
Baba Eğitim	Okumaz	n	3 _a	2 _a	5
		%	2.9	2.0	2.4
	İlkokul	n	40 _a	38 _a	78
		%	38.8	37.3	38.0
	Ortaokul	n	44 _a	27 _b	71
		%	42.7	26.5	34.6
	Lise	n	12 _a	24 _b	36
		%	11.7	23.5	17.6
	Ön Lisans	n	4 _a	9 _a	13
		%	3.9	8.8	6.3
Lisans	n	0 _a	2 _a	2	
	%	0.0	2.0	1.0	

Harfler (a,b) cinsiyete göre oranlar arasındaki farkın $p < .05$ düzeyinde anlamlı olup olmadığını göstermektedir. Biri a diğeri b ise fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

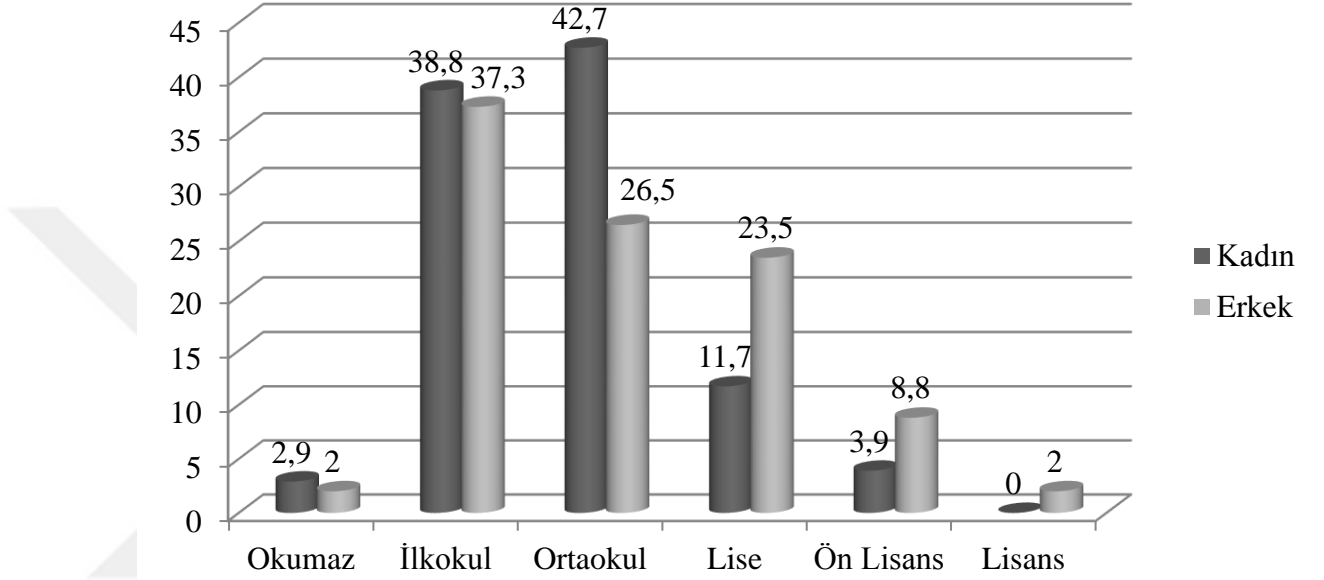
Şekil 2. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Gelir Durumu Yüzdeler Dağılımları

Şekil 2’ de ergenlerin cinsiyetlerine göre gelir durumu yüzdeler dağılımları yer almaktadır. Buna göre 2001-3000 TL geliri olduğunu bildiren erkeklerin oranı kadınlardan anlamlı şekilde fazla olduğu görülmektedir.

Şekil 3. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Anne Eğitim Durumu Yüzdeler Dağılımları

Şekil 3’ te ergenlerin cinsiyetlerine göre anne eğitim durumu yüzdelik dağılımları yer almaktadır. Buna göre annesi ilkököl mezunu olan kadınların oranı erkeklerden anlamlı şekilde fazla olduğu görülmektedir.

Şekil 4. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Baba Eğitim Durumu Yüzdelik Dağılımları

Şekil 4’ de ergenlerin cinsiyetlerine göre baba eğitim durumu yüzdelik dağılımları yer almaktadır. Buna göre babaları lise mezunu olan erkeklerin oranı kadınlardan anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3’te ergenlerin aile gelir durumu ve anne baba eğitim düzeyi dağılımları verilmiştir. Gelir durumuna bakıldığında 0-1000 TL, 1001-2000 TL, 3001-5000 TL ve 5000 TL üzeri gelirleri olduğunu bildiren kadın ve erkeklerin dağılımları arasında anlamlı fark bulunmazken 2001-3000 TL gelirleri olduğunu bildiren erkek (%34.3) ve kadın (%21.4) dağılımları arasında anlamlı fark bulunmuştur. 2001-3000 TL geliri olduğunu bildiren erkeklerin oranı kadınlardan anlamlı şekilde fazladır.

Tablo 3’te anne eğitim durumuna bakıldığında, annelerinin okumaz, ortaokul, lise, ön lisans ve lisans mezunu olduğunu bildiren kadın ve erkeklerin dağılımları arasında

anlamli fark bulunmazken, anneleri ilkokul mezunu olan kadın (54.4) ve erkek (%37.3) dağılımları arasında anlamli fark bulunmuştur.

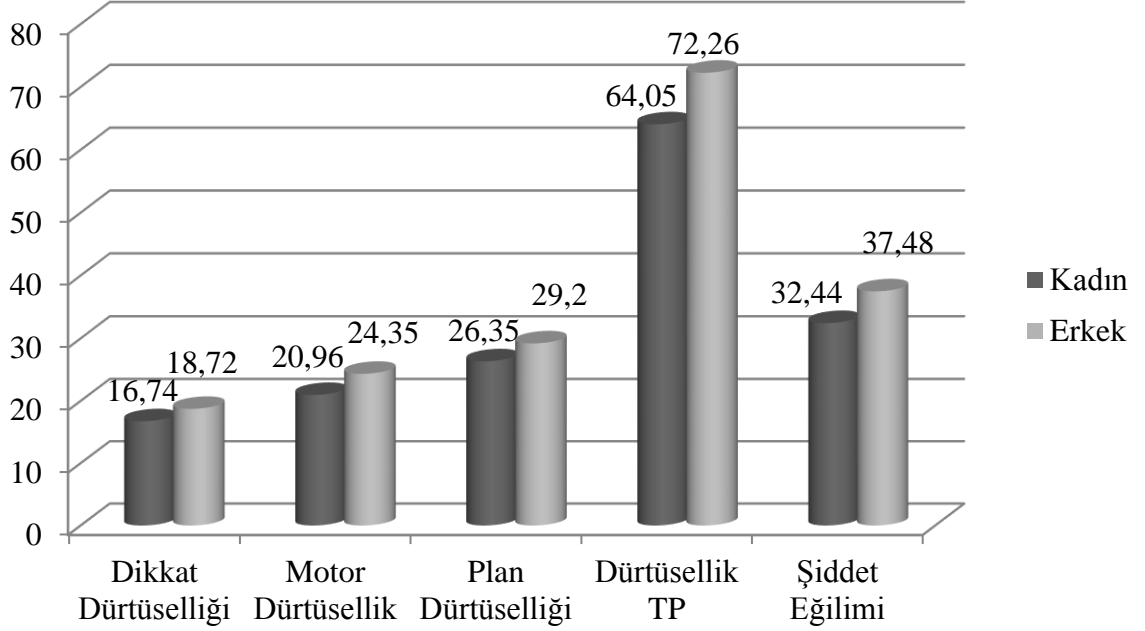
Tablo 3'te baba eğitim durumuna bakıldığında, babalarının okumaz, ilkokul, ön lisans ve lisans mezunu olduğunu bildiren kadın ve erkeklerin dağılımları arasında anlamli fark bulunmazken, babaları ortaokul mezunu olan kadın (%42.7) ve erkek (%26.5) dağılımları arasında anlamli fark bulunmuştur. Babaları ortaokul mezunu olan kadınların oranı erkeklerden anlamli şekilde fazladır. Babaları lise mezunu olan kadın (%11.7) ve erkek (%23.5) dağılımları arasında anlamli fark bulunmuştur.

4.2. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE ÖLÇEKLERDEN ALINAN PUANLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 4'te cinsiyete göre ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve alt ölçekleri ile Şiddet Eğilim Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem t testi bulguları verilmiştir.

Tablo 4. Cinsiyete Göre Ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Alt Ölçekleri ile Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve T Testi Bulguları

	Cinsiyet	N	ORT	SS	t	p
Dikkat Dürtüsellіđi	Kadın	103	16.74	3.675	-3.917	.000
	Erkek	102	18.72	3.553		
Motor Dürtüsellik	Kadın	103	20.96	4.917	-4.494	.000
	Erkek	102	24.35	5.854		
Plan Dürtüsellіđi	Kadın	103	26.35	4.832	-4.151	.000
	Erkek	102	29.20	4.987		
Dürtüsellik TP	Kadın	103	64.05	9.638	-5.372	.000
	Erkek	102	72.26	12.131		
Şiddet Eğilimi TP	Kadın	103	32.44	6.725	-4.900	.000
	Erkek	102	37.48	7.966		

Şekil 5. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar

Şekil 5' te ergenlerin cinsiyetlerine göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar yer almaktadır. Buna göre erkeklerin göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar kadınlardan anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir.

Cinsiyete göre ergenlerin dikkat dürtüsellığı ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [$t=-3.917$; $p<.05$]. Erkeklerin dikkat dürtüsellığı ortalamaları ($\bar{X}=18.72$) kadınların ortalamalarından ($\bar{X}=16.74$) anlamlı şekilde yüksektir.

Cinsiyete göre ergenlerin motor dürtüsellik ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [$t=-4.494$; $p<.05$]. Erkeklerin motor dürtüsellik ortalamaları ($\bar{X}=24.35$) kadınların ortalamalarından ($\bar{X}=20.96$) anlamlı şekilde yüksektir.

Cinsiyete göre ergenlerin plan dürtüsellığı ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [$t=-4.151$; $p<.05$]. Erkeklerin plan dürtüsellığı ortalamaları ($\bar{X}=29.20$) kadınların ortalamalarından ($\bar{X}=26.35$) anlamlı şekilde yüksektir.

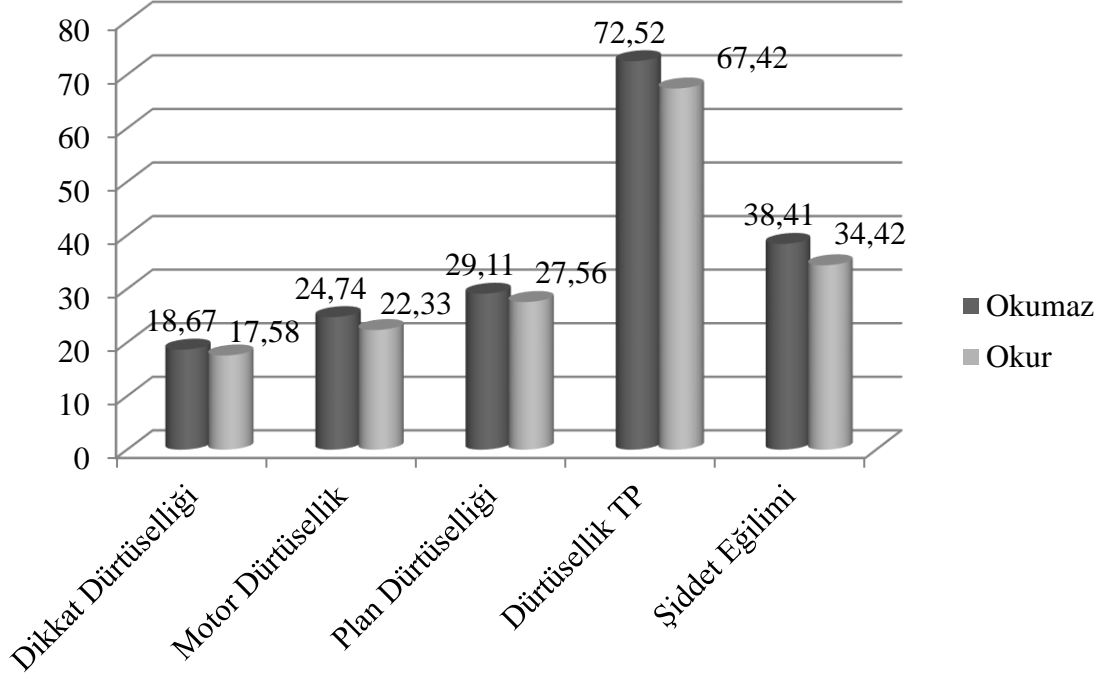
Cinsiyete göre ergenlerin toplam dürtüsellik ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [$t=-5.372$; $p<.05$]. Erkeklerin toplam dürtüsellik ortalamaları ($\bar{X}=72.26$) kadınların ortalamalarından ($\bar{X}=64.05$) anlamlı şekilde yüksektir.

Cinsiyete göre ergenlerin şiddet eğilimi ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [$t=-4.900$; $p<.05$]. Erkeklerin şiddet eğilimi ortalamaları ($\bar{X}=37.48$) kadınların ortalamalarından ($\bar{X}=32.44$) anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 5’te anne eğitim durumuna göre ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve alt ölçekleri ile Şiddet Eğilim Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar, standart sapmalar ve Kolmogorov-Smirnov Z testi bulguları verilmiştir. Tablo 3’te verilen eğitim düzeyleri karşılaştırmaları anlamlı sonuç vermemiş ancak annesi hiç okumamış olanlarla okumuş olanlar arasında yapılan karşılaştırmada anlamlı sonuçlar bulunmuştur.

Tablo 5. Anne Eğitim Durumuna Göre Ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Alt Ölçekleri ile Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve Kolmogorov-Smirnov Z Testi Bulguları

	Anne Eğitim	N	ORT	SS	Z	p
Dikkat Dürtüsellığı	Okumaz	27	18.67	4.641	.872	.432
	Okur	178	17.58	3.578		
Motor Dürtüsellik	Okumaz	27	24.74	6.460	1.083	.191
	Okur	178	22.33	5.470		
Plan Yapamama Dürtüsellığı	Okumaz	27	29.11	6.453	1.389	.042
	Okur	178	27.56	4.854		
Dürtüsellik TP	Okumaz	27	72.52	15.134	.761	.609
	Okur	178	67.47	10.956		
Şiddet Eğilimi TP	Okumaz	27	38.41	10.945	1.456	.029
	Okur	178	34.42	7.067		

Şekil 6. Ergenlerin Annelerinin Okur-Okumaz Oluşuna Göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar

Şekil 6' da ergenlerin annelerinin okur-okumaz oluşuna göre barratt dürtüsellik ölçeği ve şiddet eğilimi ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar yer almaktadır. Buna göre annelerinin okur-okumaz oluşuna göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar annesi okumaz olanların anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir.

Anne eğitim durumuna göre ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği plan yapamama dürtüsellığı alt ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [$Z=1.389$; $p<.05$]. Annesi okumaz olanların plan yapamama dürtüsellığı ortalamaları ($\bar{X}=29.11$) anneleri okur olanların ortalamalarından ($\bar{X}=27.56$) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

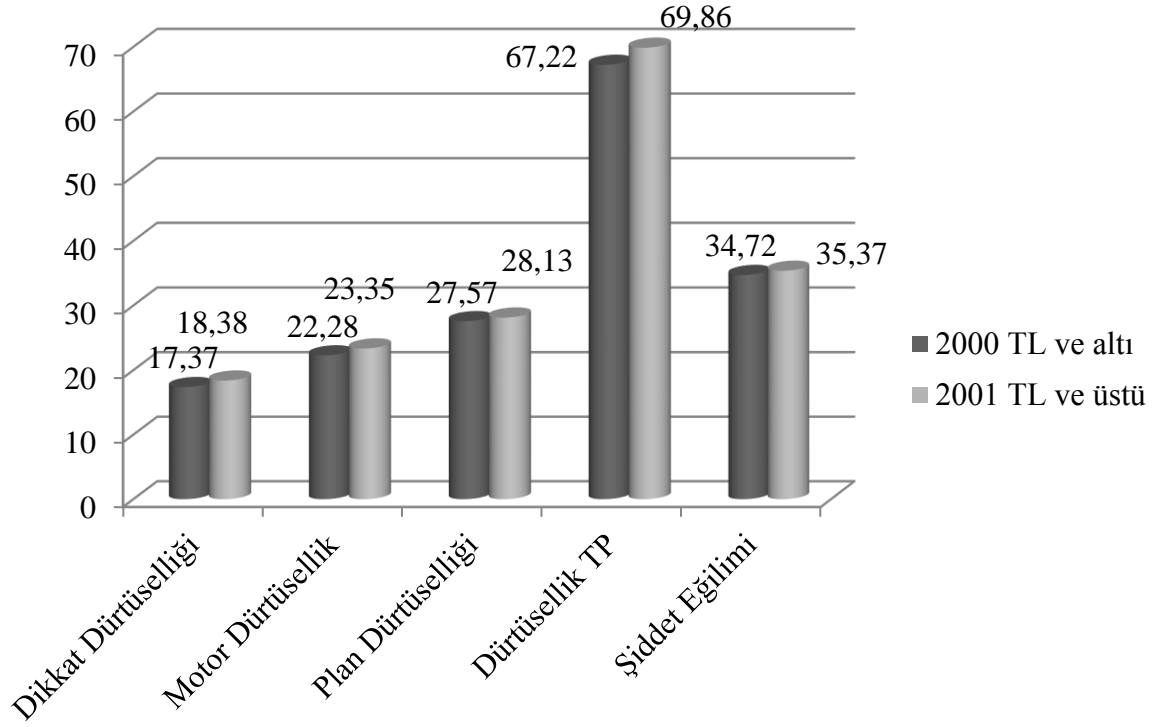
Anne eğitim durumuna göre ergenlerin Şiddet Eğilimi Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [$Z=1.456$; $p<.05$]. Annesi okumaz olanların şiddet eğilimi ortalamaları ($\bar{X}=38.41$) annesi okur olanların ortalamalarından ($\bar{X}=34.42$) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Baba eğitim durumuna göre ergenlerin dürtüsellik ve şiddet eğilimleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Tablo 6’da gelir durumuna göre ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve alt ölçekleri ile Şiddet Eğilim Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar, standart sapmalar ve Kolmogorov-Smirnov Z testi bulguları verilmiştir. Tablo 3’te verilen gelir düzeyleri karşılaştırmaları anlamlı sonuç vermemiş ancak gelir düzeyi 2000 TL ve altında olanlarla 2001 TL ve üstünde olanlar arasında yapılan karşılaştırmada anlamlı sonuçlar bulunmuştur.

Tablo 6. Gelir Durumuna Göre Ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Alt Ölçekleri ile Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları ortalama puanlar, Standart Sapmalar ve Kolmogorov-Smirnov Z Testi Bulguları

	Gelir Durumu	N	ORT	SS	Z	p
Dikkat Dürtüsellliği	2000 TL ve altı	134	17.37	3.908	1.015	.255
	2001 TL ve üstü	71	18.38	3.327		
Motor Dürtüsellik	2000 TL ve altı	134	22.28	6.008	1.437	.032
	2001 TL ve üstü	71	23.35	4.873		
Plan Yapamama Dürtüsellliği	2000 TL ve altı	134	27.57	5.591	.786	.568
	2001 TL ve üstü	71	28.13	4.032		
Dürtüsellik TP	2000 TL ve altı	134	67.22	12.698	1.476	.026
	2001 TL ve üstü	71	69.86	9.282		
Şiddet Eğilimi TP	2000 TL ve altı	134	34.72	8.203	1.012	.258
	2001 TL ve üstü	71	35.37	6.927		

Şekil 7. Ergenlerin Aile Gelir Düzeylerine Göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar

Şekil 7’ de ergenlerin aile gelir düzeylerine göre barratt dürtüsellik ölçeği ve şiddet eğilimi ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar yer almaktadır. Buna göre Aile Gelir Düzeylerine göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar gelir durumu 2000 TL ve altında olanların ortalamalarından anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir.

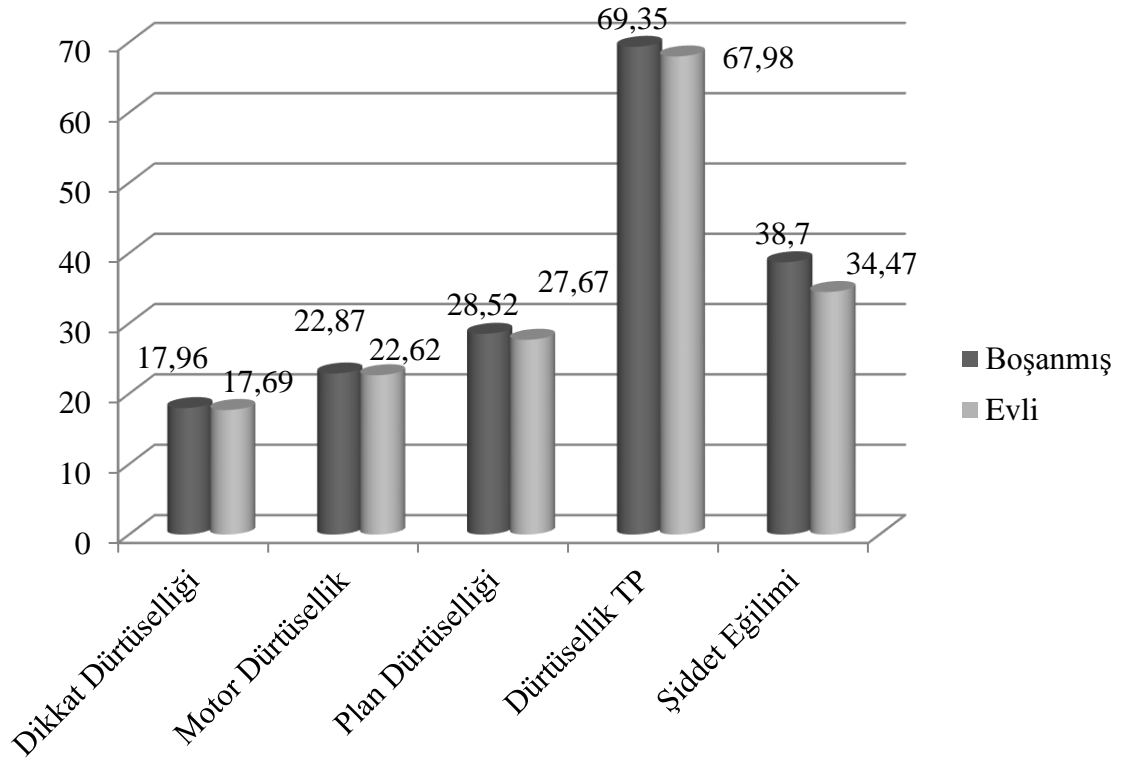
Ailenin gelir durumuna göre ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği motor dürtüsellik ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur [$Z=1.437$; $p<.05$]. Aile gelir durumu 2001 TL ve üstünde olanların motor dürtüsellik ortalamaları ($\bar{X}=23.35$) gelir durumu 2000 TL ve altında olanların ortalamalarından ($\bar{X}=22.28$) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Ailenin gelir durumuna göre ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur [$Z=1.476$; $p<.05$]. Aile gelir durumu 2001 TL ve üstünde olanların dürtüsellik ortalamaları ($\bar{X}=69.86$) gelir durumu 2000 TL ve altında olanların ortalamalarından ($\bar{X}=67.22$) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Tablo 7’de anne ve babanın boşanma durumuna göre ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve alt ölçekleri ile Şiddet Eğilimi Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar, standart sapmalar ve normal olmayan dağılıma uygun bağımsız örneklem Kolmogorov-Smirnov Z testi bulguları verilmiştir.

Tablo 7. Anne ve Babanın Boşanma Durumuna Göre Ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Alt Ölçekleri ile Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve Kolmogorov-Smirnov Z Testi Bulguları

	Boşanma	N	ORT	SS	Z	p
Dikkat Dürtüsellliği	Evet	23	17.96	4.876	.581	.889
	Hayır	182	17.69	3.587		
Motor Dürtüsellik	Evet	23	22.87	5.611	.590	.877
	Hayır	182	22.62	5.672		
Plan Yapamama Dürtüsellliği	Evet	23	28.52	5.098	1.010	.259
	Hayır	182	27.67	5.108		
Dürtüsellik TP	Evet	23	69.35	13.773	.560	.912
	Hayır	182	67.98	11.416		
Şiddet Eğilimi TP	Evet	23	38.70	8.941	1.466	.027
	Hayır	182	34.47	7.508		

Şekil 8. Ergenlerin Ebeveynlerinin Medeni Durumlarına Göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar

Şekil 8’ de ergenlerin ebeveynlerinin medeni durumlarına göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar yer almaktadır. Buna göre ebeveynlerinin medeni durumlarına göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar Anne babası boşanmış olanların şiddet eğilimi ortalamaları boşanmamış olanların şiddet eğilimi ortalamalarından anlamlı şekilde yüksek bulunurken Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve alt ölçeklerinden alınan ortalamalar arasındaki farklar anlamlı bulunmamış olduğu görülmektedir.

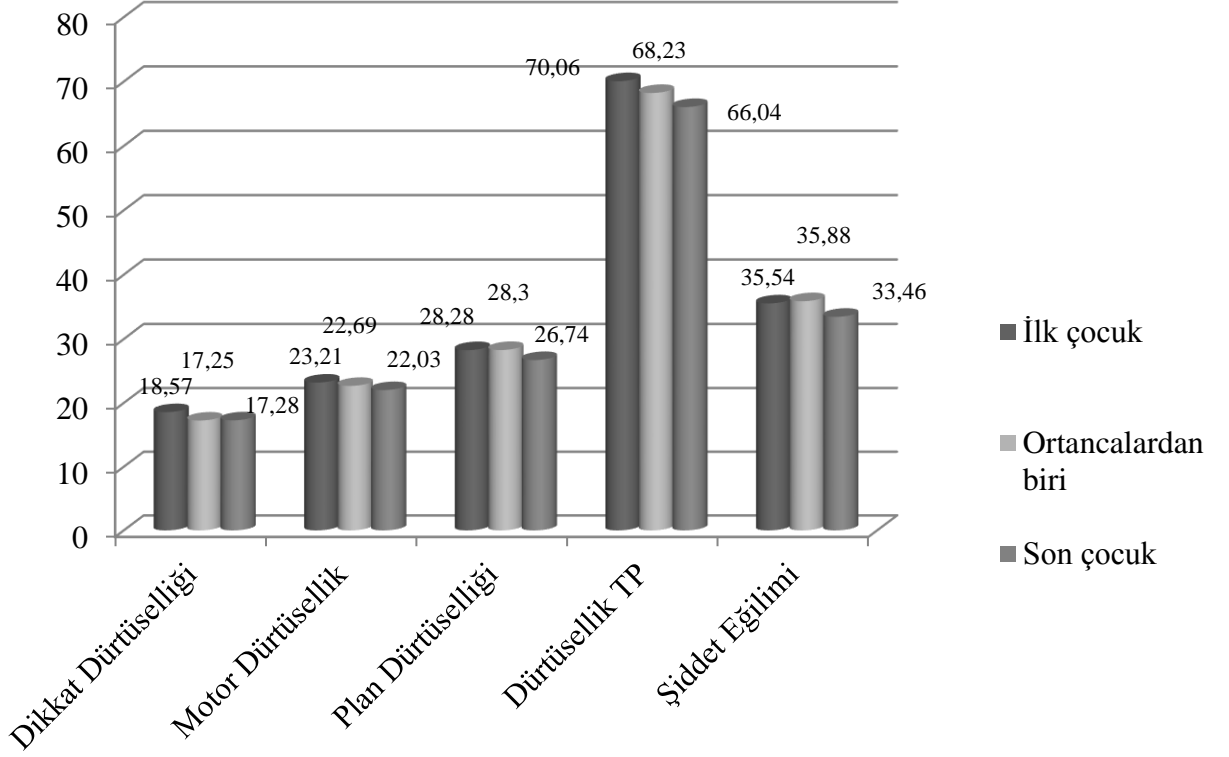
Anne babanın boşanma durumuna göre ergenlerin Şiddet Eğilimi toplam puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [$Z=1.466$; $p<.05$]. Anne babası boşanmış olanların şiddet eğilimi ortalamaları ($\bar{X}=38.70$) boşanmamış olanların şiddet eğilimi ortalamalarından ($\bar{X}=34.47$) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve alt ölçeklerinden alınan ortalamalar arasındaki farklar anlamlı bulunmamıştır.

Sınıfı, asıl memleketi, büyüdüğü yer, anne-baba sağlık, anne ve baba eğitim düzeyi, anne baba çalışma durumu değişkenleri açısından Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Ergenlerin kardeş sayıları ile doğum sıralarının dürtüsellik ve şiddet eğilimi ile ilişkisi anlamlı bulunmamıştır. Anne babaların eğitim düzeyi ve gelir düzeyleri ordinal kategorik değişken olarak ele alındığında ergenlerin dürtüsellik ve şiddet eğilimleri ile ilişkileri anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 8’de ergenlerin doğum sıralamalarına göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar, standart sapmalar ve tek yönlü varyans analizi bulguları verilmiştir.

Tablo 8. Ergenlerin Doğum Sıralamalarına Göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve Tek Yönlü Varyans Analizi Bulguları

		N	ORT	SS	F	p
Şiddet Eğilimi TP	İlk çocuk	72	35.54	8.165	1.941	.146
	Ortancalardan biri	64	35.88	7.786		
	Son çocuk	69	33.46	7.216		
Dikkat Dürtüsellliği	İlk çocuk	72	18.57	4.117	2.904	.057
	Ortancalardan biri	64	17.25	3.469		
	Son çocuk	69	17.28	3.455		
Motor Dürtüsellik	İlk çocuk	72	23.21	5.446	.767	.466
	Ortancalardan biri	64	22.69	6.289		
	Son çocuk	69	22.03	5.244		
Plan Yapamama Dürtüsellliği	İlk çocuk	72	28.28	4.618	2.130	.121
	Ortancalardan biri	64	28.30	5.371		
	Son çocuk	69	26.74	5.240		
Dürtüsellik TP	İlk çocuk	72	70.06	11.371	2.107	.124
	Ortancalardan biri	64	68.23	11.927		
	Son çocuk	69	66.04	11.561		

Şekil 9. Ergenlerin Doğum Sıralarına Göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar

Şekil 9’ da ergenlerin doğum sıralarına göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar göre yer almaktadır. Buna göre ergenlerin doğum sıralarına göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmamış olduğu görülmektedir.

Ergenlerin doğum sıralamalarına göre Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve alt boyutları ile Şiddet Eğilimi Ölçeği alt boyutları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

4.3. DÜRTÜSELLİK VE ŞİDDET EĞİLİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tablo 9’da ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve alt ölçekleri ile Şiddet Eğilimi Ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki Pearson Korelasyon analizi bulguları verilmiştir.

Tablo 9. Ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Alt Ölçekleri ile Şiddet Eğilimi Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Arasındaki Pearson Korelasyonu

	1	2	3	4
1. Dikkat Dürtüsellliği				
2. Motor Dürtüsellik	.639**			
3. Plan Yapamama Dürtüsellliği	.274**	.466**		
4. Dürtüsellik TP	.749**	.892**	.750**	
5. Şiddet Eğilimi TP	.497**	.615**	.446**	.652**

**p<.01

Ergenlerde dikkat dürtüsellliği ile şiddet eğilimi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.497$; $p<.01$). Ergenlerde dikkat dürtüsellliği arttıkça şiddet eğilimi de artmaktadır.

Ergenlerde motor dürtüsellik ile şiddet eğilimi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.615$; $p<.01$). Ergenlerde motor dürtüsellik arttıkça şiddet eğilimi de artmaktadır.

Ergenlerde plan yapamama dürtüsellliği ile şiddet eğilimi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.446$; $p<.01$). Ergenlerde plan yapamama dürtüsellliği arttıkça şiddet eğilimi de artmaktadır.

Ergenlerde dikkat dürtüsellliği ile motor dürtüsellik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.639$; $p<.01$).

Ergenlerde dikkat dürtüsellliği ile plan yapamama dürtüsellliği arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.274$; $p<.01$).

Ergenlerde motor dürtüsellik ile plan yapamama dürtüselliği arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.466$; $p<.01$).

BÖLÜM V - TARTIŞMA VE YORUM

Yapılan araştırmada 15-18 yaş aralığındaki lise öğrencilerinin şiddet eğilimleri ve dürtüselliklerinin ebeveynlerinin sosyo-ekonomik ve okur-yazarlık düzeyinin etkisi olup olmadığı ile diğer değişkenler arasındaki ilişkinin araştırılması amaçlanmıştır. Araştırmada 103 kadın, 102 erkek öğrenci olmak üzere toplam 205 kişilik örneklem grubuna “Sosyodemografik Veri Formu”, “Şiddet Eğilimi Ölçeği” ve “Barratt Dürtüsellik-11 Ölçeği” uygulanarak veriler elde edilmiştir. 9, 10 ve 11. Sınıflarda kadın ve erkek dağılımları arasında anlamlı fark bulunmazken, 12. Sınıflarda kadın (%48.5) ve erkek (%29.4) dağılımları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. 12. Sınıflarda kadınların oranı erkeklerden anlamlı şekilde fazladır. Çalışmanın bu bölümünde literatürdeki birçok çalışma ile karşılaştırıldığında çıkan sonuçlar alanyazını desteklediği bazılarının ise desteklemediğini göstermektedir.

Araştırmadan çıkan bulgulara göre ebeveynlerin eğitim ve sosyo-ekonomik durumunun ergenin dürtüsellikleri ve şiddet eğilimlerinin istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır.

Aile geliri ile şiddet ilişkisini ele alan benzer ve farklı çalışmalar literatürde geniş bir yer kaplamaktadır. Alanyazında ebeveyn gelir düzeyi ile şiddet eğilimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Buna göre Haskan (2009), benzer sonuca ulaşmış bir çalışma ortaya koymuştur. Bahsedilen çalışmada ailenin aylık gelirine göre ergenlik dönemindeki bireylerin şiddet eğiliminin görülme sıklığı arasında anlamlı bir fark bulunup bulunmadığı incelenmiş, bulunmadığı yönünde sonuçlanmıştır. Literatürde yer alan başka bir çalışmada ise bu durumun aksine bir sonuç ortaya çıkmıştır. Hatunoğlu (1994) ebeveynlerin sosyo-ekonomik gelir durumunun ergenlerin şiddet eğilimi arasında anlamlı ilişki olduğu sonucuna varmış, ayrıca ailesi yüksek sosyo-ekonomik düzeyde bulunan ergenin, orta ve düşük gelir düzeyinde ergenlere oranla daha az şiddet eğilimi gösterdikleri tespit edilmiştir. Bu konu hakkında literatürde farklı birçok sonuç olması ebeveyn stilleri, ergenin bulunduğu çevre ve maddi duruma verdiği öneme göre

değiştirdiği düşünülmektedir. Alanyazında ergenin şiddet eğilimi ve ebeveynin ekonomik durumu anlamlı ilişki bulunmamış olması araştırma örneklemin ücretsiz sosyal faaliyet, yardımlaşma ve dayanışma içeren gençlerin gönüllülük esasına dayalı katılım gerçekleştirdiği bir yapıda gerçekleştirilmesinden kaynaklı olabilir.

Arslan (2015) araştırmasında ebeveyn gelir durumuna ve BDÖ ilişkisini incelemiştir. Buna göre ailenin gelir durumu düşük olanların dikkat, motor ve toplam dürtüsellik düzeylerinin yüksek olduğu bulunurken gelir düzeyi yüksek olan ebeveynlere sahip ergenlerin sadece dikkat dürtüsellikleri yüksek olduğu bulgulanmıştır.

Alanyazında ailenin gelir durumuna göre ergenlerin BDÖ dikkat ve plan yapmama dürtüsellik puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Fakat çalışmadaki diğer bulgular incelendiğinde, aile geliri 2001 TL ve üstünde olan 15-18 yaş aralığındaki ergen grubunun toplam dürtüsellik puanı ve motor dürtüsellik düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Çalışmada yer alan bulgular literatürle uyumlu görülmemektedir. Bunun sebebi alanyazında bulunan ebeveyn eğitim düzeyi düşük ama sosyo-ekonomik anlamda yüksek geliri olan ailelerin, çocuklarının ihtiyaçları ve istekleri kesintisiz karşılanmasından kaynaklı olabilir. Bu durum ergen bireylerde karşılaşılan her koşulda anın vermiş olduğu güdü ile harekete geçmeyi pekiştirebilir. Duygusal yoğunluğun arttığı dönem olan ergenlikte anne babanın çocuğa isteklerinin her zaman olmasının mümkün olmadığı anlatmak ve bunları algılayacak biçimde yetiştirmek durumunda olması beklenmektedir. Aksi durumda dürtüsellik kontrolü daha zor bir hal alabilir. Ekonomik açıdan yetersiz olmayan ergenlerin aynı şekilde sevgi ve ilgi konusunda eksik bırakılmaması gerekir.

Araştırmamızda elde edilen sonuçlar doğrultusunda bu yaş aralığındaki erkek öğrencilerin dürtüsellikleri ve şiddet eğilimlerinin kız öğrencilerden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyete göre ergenlerin dikkat, plan, motor ve toplam dürtüsellik ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Erkeklerin dikkat, plan, motor ve toplam dürtüsellik kadınların ortalamalarından anlamlı şekilde yüksektir. Çalışmadaki bulgular literatürü destekler niteliktedir (Arslan, 2015; Öner ve ark., 2012; Yazıcı ve Ertekin, 2010).

Cinsiyete göre ergenlerin şiddet eğilimi ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Erkeklerin şiddet eğilimi ortalamaları kadınların ortalamalarından anlamlı şekilde yüksektir. Bu durum literatürdeki bilgiler ve araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Araştırmada yer alan cinsiyete göre şiddet eğiliminin görülme durumu ele alındığında, erkek ergenler arasında yüksek şiddet eğiliminin kızlara oranla daha fazla görüldüğü gözlenmiştir. Ülkemizde bulunan ortaöğretim kurumlarında gerçekleştirilen farklı çalışmalarda eğitime devam eden ergenler üzerinde erkek öğrencilerin şiddet ve saldırganlık düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Durmuş ve Gürkan, 2003; Karakaya, 2008). Genç bireyler yaşadığı toplumda ilk olarak idealleştirilmiş kadın ve erkek figürleri ile karşılaşmaktadır. Erkek egemen kültürlerde ise şiddet, öfke gibi çeşitli duygular erkek ergenlerde ortaya çıktığında daha kabul edilebilir görülmekte fakat kız ergenlerde yetiştirme tutumuna ve topluma bağlı olarak bu tip duyguların bastırılması ve ya söz edilmemesi beklenilmektedir. Bu durumdaki kız ergenlerin ileri ki yıllarda öfke, kızgınlık ve şiddet gibi duyguları gizleme becerisi arttığı, direk olarak algılanması güçleştiği görülmüştür. Bu sebeple araştırmamız literatürdeki diğer çalışmaları destekler sonuç ortaya çıkmış olabilir.

Anne eğitim durumuna göre ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği plan yapamama dürtüselligi alt ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur. Annesi okumaz olanların plan yapamama dürtüselligi ortalamaları anneleri okur olanların ortalamalarından anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Öner ve ark. (2012) Türkiye lise öğrencilerini yansıtan ergenle gerçekleştirdiği çalışmada anne ve babanın eğitim düzeyi ile dürtüsellik arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptamıştır ayrıca anne eğitimde düşüklük şiddet ve dürtüsellikle ilişkili bulunmuştur. Araştırma bulguları literatürü desteklemektedir. Bunun nedeni okur yazar olmayan annelerin bebeklikten itibaren doğru sınırlar koyamaması, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun sorumluluklar verilememesinden kaynaklanabilir.

Anne eğitim durumuna göre ergenlerin Şiddet Eğilimi Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur. Annesi okumaz olanların şiddet eğilimi ortalamaları annesi okur olanların ortalamalarından anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Avcı'nın (2006) araştırmasına bakıldığında yüksek düzeyde şiddet davranışı gösteren ergen bireylerin annelerinin düşük okur-yazarlık düzeyine sahip olduğu bulgulanmıştır. Annenin okur-yazarlık düzeyi artıka ergenlik dönemindeki bireyin şiddet eğilimi azalmaktadır. Bu bağlamda araştırmada ulaşılan verilerin literatür ile uyumludur. Okur yazar anneler çocuğun çok yönlü gelişimine desteklediğinden dolayı, çocuğun kendisini doğru ve etkili bir şekilde ifade eder. Bu yüzden annesi okur olanların şiddet eğilimi düşük çıkmış olabilir.

Alanyazın incelendiğinde baba eğitim durumuna göre ergenlerin dürtüsellik ve şiddet eğilimleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Haskan (2009) araştırmasında babanın okur-yazarlık düzeyine göre lisedeki ergenler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatürde baba okur-yazarlık düzeyi ile ergenin şiddet eğilimi arasında anlamlı bir ilişki olmadığını gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Araştırmamız literatürde çıkan sonuçlarla paralellik göstermektedir. Toplumumuzda baba figürü evin geçimini sağlayan, çoğu zaman sert ve mesafeli bir otorite şeklindedir. Baba, annenin aksine çocuklarla daha az iletişime geçtiğinden dolayı etkileşimin düşük olması söz konusudur. Değişkenler arasında anlamlı fark bulunmaması bu durumdan kaynaklanabilir.

Anne babanın boşanma durumuna göre ergenlerin Şiddet Eğilimi toplam puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Anne babası boşanmış olanların şiddet eğilimi ortalamaları boşanmamış olanların şiddet eğilimi ortalamalarından anlamlı şekilde yüksek bulunurken, Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve alt ölçeklerinden alınan ortalamalar arasındaki farklar anlamlı bulunmamıştır. Gedikli'nin (2017) araştırma sonuçları boşanmanın 12-17 yaş aralığındaki ergen bireylerin dürtüselliklerini etkilemediği ancak boşanmamış ebeveynlere sahip ergen bireylere göre şiddet ve öfke düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Alanyazında literatürle benzer ve farklı sonuçlar yer almaktadır. Bunun başlıca nedeni boşanmanın her çocuk üzerinde farklı etki yaratmasından kaynaklanabilir. Boşanma, çocuğu ona ne olacağı konusunda belirsizliğe soktuğu bir

durumdur. Bu süreçte çocuk kaygı ve endişe hissetmektedir. Ergen bireyde ise aile bütünlüğünün bozulması içe kapanık, mutsuz ve öfkeli biri yapabilir. Ayrıca şiddetin daha da ön plana çıkartan riskli davranışlar sergileyebilir.

Araştırmaya katılım gösteren öğrenciler, sınıf düzeyi değişkeni açısından Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Literatüre bakıldığında farklı sonuçlar yer almaktadır. Buna göre sınıf yükseldikçe, başka bir anlatımla yaşları ilerledikçe, öğrencilerin dürtüsellik ve şiddet eğilim düzeylerinde farklılaşma görülmektedir. Kocaman (1994) göre ergen birey yaş aldıkça şiddet eğiliminin azalacağı görüşünü savunmaktadır. Fakat bir başka çalışmada lise çağındaki ergen bireyin sınıf düzeyi artıkça şiddet eğiliminde artacağı yönünde bulgular ortaya konmuştur(Özgür ve ark., 2011).Ağlamaz'ın (2006) araştırma bulgularına göre, dürtüsellik içeren saldırganlık davranışı ile sınıf düzeyi arasında ilişki bulunmazken sınıf düzeyinin dürtüsellik ve saldırganlık davranışlarının etkilediği yönündeki araştırma bulgularını desteklememektedir.Alanyazının literatürden genel olarak bağımsız bir sonuç elde etmesi,şiddetin ve dürtüsellğin ergenlikte her sınıf düzeyinde karşılaşılabilen bir durum olmasından kaynaklanabilir.

Lise öğrenim gören ergenlerin anne baba çalışma durumu değişkenleri açısından Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Ancak (Öner ve ark., 2012; Özgür ve ark.,2011) göre Annenin çalışma durumu öğrencilerin dürtüsellik ve şiddet eğilimlerini etkilemezken, babası çalışmayan öğrencilerin dürtüsellik düzeyi ve şiddet eğilimlerinin çalışanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiş, babanın çalışma durumunun öğrencilerin dürtüsellik düzeyi ve şiddet eğilimini doğruca etkilemektedir.Bu bağlamda araştırma literatürden farklı olarak sonuç vermesi; anne babanın çalışma durumu, aile gelir düzeyinde farklılaşmaya yol açan ekonomik bir etkiye sahip olamamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Şöyle ki ailenin ekonomik ihtiyaçları çeşitli sebeplerden dolayı beklenen şekilde anne ve baba tarafından değil de evdeki diğer bireyler tarafından veya yakın akrabalar tarafından karşılanması durumundan meydana gelebilir. Çocuklar ekonomik eksikliğin yaşattığı stres vb. duygu

durumlarıyla karşı karşıya kalmadığı sürece dürtüsellik düzeyi ve şiddet eğilim anlamlı fark bulunamayabilir.

İlgili alanyazın incelendiğinde ergenlerin kardeş sayıları ile doğum sıralarının dürtüsellik ve şiddet eğilimi ile ilişkisi anlamlı bulunmamıştır. Bu durum literatürdeki sonuçlarla uyuşmamaktadır. Arslan (2015) çalışmasında bulunan bulgulardan farklı olarak kardeş sayısı iki ve daha fazla olan 15-18 yaş arasındaki ergenlerin dikkatsel dürtüsellikleri daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bir başka çalışmada Çetin (2016) erkek ergenlerin şiddet eğilimleri kardeş sayısına göre anlamlı fark bulunmuştur. Kardeş sayısı 6 ve üstünde olan erkek ergenlerin şiddet eğilim düzeyi daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Haskan (2009) kardeş sayısına göre şiddet eğiliminin görülme sıklığının, kardeş sayısı 2 veya 3 olan ergenler arasında artığının ancak gruplar arasındaki farkın manidar olmadığı bulgulanmıştır. Literatürdeki diğer çalışmalardan farklı olarak alanyazında kardeş sayısı ile doğum sıralamasının dürtüsellik ve şiddet eğilimi ile ilişkisinin anlamlı bulunmaması aile içi şiddetle ilişkilendirilebilir. Şiddet ortamında büyüyen çocuklar, kardeş sayısı ve sıralaması fark etmeksizin temel gelişimsel ve duygusal ihtiyaçları yeterince karşılanıp karşılanmamasına göre şiddet davranışı gösterebilir.

Ergenlerde dikkat, plan yapamama, motor dürtüsellığı ile şiddet eğilimi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ergenlerde dikkat,plan yapamama, motor dürtüsellığı arttıkça şiddet eğilimi de artmaktadır.Öner ve ark. (2012) göre dürtüsellik ile ilgili araştırmalarda, dürtüsellik ile fiziksel şiddet uygulama, şiddete maruz kalma, öfke ve saldırganlık arasında pozitif ilişkinin olduğu bulgulanmıştır. Literatür incelendiğinde alanyazında elde edilen bulguların diğer araştırmaların bulguları ile tutarlılık göstermektedir.

BÖLÜM VI - SONUÇ

Araştırmanın sonucuna göre 15-18 yaş arasındaki ergenlerin şiddet eğilimleri ve dürtüselliklerinin ebeveynlerin sosyo-ekonomik ve okur-yazarlık düzeyi arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna varılmıştır.

- Cinsiyete göre 15-18 yaş arasındaki ergenlerin Barratt Dürtüsellik ölçeğinin tüm alt ölçeklerinde(Motor, Dikkat,Plan yapamama)dürtüselligi ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Erkeklerin Barratt Dürtüsellik ölçeğinin tüm alt ölçeklerinde dürtüselligi ve toplam dürtüsellik puan ortalamaları kadınların ortalamalarından anlamlı şekilde yüksektir. Aynı biçimde cinsiyete göre ergenlerin şiddet eğilimi ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Erkeklerin şiddet eğilimi ortalamaları kadınların ortalamalarından anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür.
- Anne eğitim durumuna göre ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve alt ölçekleri ile Şiddet Eğilim Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar, eğitim düzeyleri karşılaştırmaları anlamlı sonuç vermemiş fakat annesi hiç okumamış olanlarla okumuş olanlar arasında yapılan karşılaştırmada anlamlı sonuçlar bulunmuştur.
- Anne eğitim durumuna göre ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği plan yapamama dürtüselligi alt ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur. Annesi okumaz olanların plan yapamama dürtüselligi ortalamaları anneleri okur olanların ortalamalarından anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.
- Anne eğitim durumuna göre ergenlerin Şiddet Eğilimi Ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur. Annesi okumaz olanların şiddet eğilimi ortalamaları annesi okur olanların ortalamalarından anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.
- Baba eğitim durumuna göre ergenlerin dürtüsellik ve şiddet eğilimleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır.
- Belirtilen gelir düzeyleri karşılaştırmaları anlamlı sonuç vermemiş ancak gelir düzeyi 2000 TL ve altında olanlarla 2001 TL ve üstünde olanlar arasında yapılan karşılaştırmada anlamlı sonuçlar bulunmuştur.

- Ailenin gelir durumuna göre ergenlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeğinde sadece motor dürtüsellik puanı ortalamaları ve toplam puanları arasında ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Aile gelir durumu 2001 TL ve üstünde olanların motor dürtüsellik ortalamaları ve toplam puan, gelir durumu 2000 TL ve altında olanların ortalamalarından anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.
- Anne babanın boşanma durumuna göre ergenlerin Şiddet Eğilimi toplam puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Anne babası boşanmış olanların şiddet eğilimi ortalamaları boşanmamış olanların şiddet eğilimi ortalamalarından anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve alt ölçeklerinden alınan ortalamalar arasındaki farklar anlamlı bulunmamıştır.
- Sınıfı, asıl memleketi, büyüdüğü yer, anne-baba sağlık, anne baba çalışma durumu, kardeş sayıları ile doğum sıralamalarına göre değişkenleri açısından Barratt Dürtüsellik Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmamıştır.
- Anne babaların eğitim düzeyi ve gelir düzeyleri ordinal kategorik değişken olarak ele alındığında ergenlerin dürtüsellik ve şiddet eğilimleri ile ilişkileri anlamlı bulunmamıştır.
- Ergenlerde Barratt Dürtüsellik Ölçeğinin tüm alt ölçeklerinde(Motor, Dikkat,Plan yapamama)dürtüsellığı ile şiddet eğilimi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ergenlerde dürtüsellik arttıkça şiddet eğilimi de artmaktadır.

6.2. SINIRLILIKLAR

1. Bu çalışma 2015-2016 Eğitim Öğretim yılında Kocaeli ili Körfez ilçesindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı liselerde öğrenim gören ve Kocaeli Körfez Kent Konseyi Gençlik Meclisi'ne üye olan 205 öğrenci ile sınırlıdır.
2. Bu çalışmada çalışma grubunu oluşturan lise öğrencilerinin veri toplama araçları kapsamındaki ölçeklere verdikleri cevaplarla sınırlıdır.
3. Bu çalışmada kullanılan ölçme araçları ile sınırlıdır.
4. Bu araştırma, yararlanılan istatistiksel çözümleme yöntemleri ile sınırlıdır.
5. Araştırmada yer alan ergenlik dönemi olarak 15-18 yaş aralığındaki lise öğrencileri ile sınırlıdır.
6. Araştırma sosyo-ekonomik olarak dezavantajlı öğrencilerin daha yoğun katılım gösterdiği bir toplulukla sınırlıdır.

6.3. ÖNERİLER

1. Araştırma Kocaeli ili Körfez ilçesindeki Kent Konseyine katılım gösteren ortaöğretim öğrencileri ile sınırlıdır. Bölgedeki liselerde Kent Konseyine katılım göstermeyen öğrencilere uygulama yapılarak sonuçlar karşılaştırılabilir.
2. Araştırma sosyo-ekonomik olarak dezavantajlı ergenlerin daha yoğun katılım gösterdiği bir toplulukta yapılmıştır. Sosyo-ekonomik profillerin hepsinin bulunduğu bir grupta çalışma yapılarak karşılaştırılabilir.
3. Araştırmadaki örneklem sayısının fazla olmaması ölçeklerin değerlendirilmesinde karşımıza çıkan en belirgin sınırlılık olmaktadır. Örneklem grubu farklı illerde veya ilçelerde bulunan lise öğrencilerinden seçilebilir, çıkan sonuçlar karşılaştırılabilir.
4. Araştırmadaki örneklem grubu devlet okulunda öğrenim gören lise öğrencileri tarafından oluşturulmuştur. Benzer araştırma özel eğitim kurumlarında öğrenim gören lise öğrencileri için yapılabilir, çıkan sonuçlar karşılaştırılabilir.
5. Araştırma lisenin ilk yılından başlayarak son yılına kadar belirlenen öğrencilerin boylamsal bir araştırma yapılarak incelenmesi ebeveynlerinin özelliklerinin çocukların dürtü ve şiddet ilişkisini daha net görülmesine neden olabilir.

6. Lisedeki gençlere ve ebeveynlerine ergenlik döneminde gerçekleşen ruhsal ve fiziksel değişimleri anlatılmalı. Ayrıca ne gibi farklılıkların kendisini beklediği anlatılmalı. Ergenlerin değişen hormonlarla birlikte hızlı şekilde değişen duygu durumları konusunda hem kendisi hemde ailesini farkındalık kazandırılmalı.
7. Ergen bireylerin şiddet davranışın ne olduğu ve bu eylemin gelecekteki yaşantısını nasıl olumsuz etkileyebileceği aktif katılım gösterebileceği konferans/seminer düzenlemeli.
8. Velilere yönelik ebeveyn-çocuk ilişkisi ve iletişimi konulu eğitim/seminer verilebilir.
9. Milli eğitim bakanlığı, aile sosyal politikalar bakanlığı ve gönüllü kuruluşlarla işbirliği yapılabilir. Konu ile ilgili proje üretilebilir.
10. Ebeveyn ve çocuga yönelik başa çıkma berisi, öfke kontrolü geliştirecek çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

Ağlamaz, T., 2006, “Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Puanlarının Kendini Açma Davranışı, Okul Türü, Cinsiyet, Sınıf Düzeyi, Anne-Baba Öğrenme Düzey ve Ailenin Aylık Gelir Düzey Açısından İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü EğitimBilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Samsun.

Amerikan Psikiyatri Birliği, *DSM V Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı*, (Çev., E. Köroğlu), Boylam Psikiyatri Enstitüsü ve Hekimler YayınBirliği, Ankara, 2013.

Ana Britanica, Ana Yayıncılık, 1. Cilt, İstanbul, 1986.

Arslan, M., 2015, “15-18 Yaş Arasındaki Ergenlerin Bağımlılık Durumları ile Kaygı, Depresyon ve Dürtüsellik Düzeyleri Arasındaki İlişki (Harmandere Örneği)”, Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.

Atkinson R.L., Atkinson R.C., Smith E.E., Bem D.J. and Nolen-Hoeksema S., *Hilgard's Introduction to Psychology 12 th Edition*, Harcourt Brace Company, New York, 1996.

Baumrind, D., 1971, “Current patterns of parental authority”, *Developmental Psychology Monographs*, 4(1, Pt. 2).

Colin, C., Benson, N., Ginsburg J., Grand, V., Lazyan M. & Weeks M., *The Psychology Book (Psikoloji kitabı)*, (çev., E. Lakşe), Alfa kitabevi, İstanbul, 2012.

Collins, R., 2012, “Entering and leaving the tunnel of violence: microsociological dynamics of emotional entrainment in violent interactions”, *Current Sociology*, 61(2): pp. 132-151.

Çelen, H. N., *Ergenlik ve Genç Yetişkinlik*, Papatya Yayıncılık Eğitim, İstanbul, 2007.

Çetin, Ö. I., 2016, “Genç Erişkin Erkeklerde Şiddet Eğilimi VePsikolojik Durum İle İlişkisi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul.

Çuhadaroğlu, F., 1996, “Adolesansda Psikolojik Gelişim Özellikleri”, *Pediatric Dergisi*, 17: (5) ss.783-788.

Durmuş, E. ve Gürkan, U., 2003, “Lise öğrencilerinin şiddet ve saldırganlık eğilimleri”, VII.Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri.

Evenden J.L.,& Ryan C.N., 1999,“The pharmacology of impulsive behaviour in rats VI: Theeffects of ethanol and selective serotonergic drugs on response choice with varying delays of reinforcement”, *Psychopharmacology Berl*, 146: pp. 413-421.

Fantani, M. D. & Weinstein, G., *The Disadvantaged, Challenge to Education*, New York, Harper - Row, 1968.

Fisher, A. & Rush, L., 2008,“Conceptions of learning and pedagogy: developing trainee teachers’ epistemological understandings”, *Curriculum Journal*, 19 (3):pp. 227-238.

Freud, S., *Ben ve İd: Haz İlkesinin Ötesinde ve Ben ve İd içinde*, (Çev., A. Babaoğlu), İstanbul: Metis Yayınları, 2001(Orijinal çalışma basım tarihi 1923).

Fromm, E., *Sevginin ve Şiddetin Kaynağı*, (Çev., Y. Salman ve N. İçten), Payel Yayınevi, İstanbul, 1994.

Gander, M. J. & Gardiner H. W.,*Child and Adolescent Development (Çocuk ve Ergen Gelişimi)*,(Çev., A. Dönmez, H. N. Çelen, B. Onur), İmge Kitabevi, Ankara, 2007.

Gedikli, H., 2017, “Evli ve Boşanmış Ebeveynlerin Ergen Çocuklarında Barrat Dürtüsellik Ölçeği Puanlarının Sosyodemografik Verilerle Birlikte Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Mersin.

Gençtan, E., *Psikanaliz ve sonrası*, Metis Yayınları, İstanbul, 2010.

Güleç, H., Tamam, L, Güleç, M.Y., Turhan, M., Karkuş, G., Zengin, M., Stanford, M.S., 2008, “Psychometric Properties of the Turkish Version of the Barratt Impulsiveness Scale-11”, *Bulletin of Clinical Psychopharmacology*, 18(4): pp. 251-258.

Göka, E., Türkçapar,M.H., 2008, “Gençlik Başımında Duman”, *Popüler Psikiyatri Dergisi* , Sayı:41: ss. 36-41

Haskan, Ö., 2009,“Ergenlerde Şiddet Eğilimi,Yalnızlık ve Sosyal Destek”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü EğitimBilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Ankara.

Hatunoğlu, A., 1994,“Ana-baba tutumları ile saldırganlık arasındaki ilişkiler”. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Hirschi,A., Niles, S. G., Akos, P., 2011, “Engagement in adolescent career preparation: Social support, personality, and the development of choice decidedness and congruence” *Journal of Adolescence*, 34: pp. 173-182.

Hoffman, M. L., *Developmental psychology: An advanced textbook*,(2nd ed.), Hillsdale, N.J., Erlbaun, 1988.

Hollander, E. & Stein, D.J., *Clinical Manual of Impulse-Control Disorders*. Arlington, American Psychiatric Publishing, 2006.

Horn N.R., Dolan, M., Elliott, R., Deakin, J.F. & Woodruff, P.W., 2003, "Response inhibition and impulsivity: A fMRI study", *Neuropsychologia*, 41: pp. 1959-1966.

Jeamment, P., *Adolescences: Repères pour les parents et les professionnels (Ergenlik: Anne babalar ve uzmanlar için nirengi noktaları)*, (Çev., M. I. Ertüzün), Bağlam Yayınları, Ankara, 2012.

Kalwa, A., 2013, "Impulsivity and Decision Making in Alcohol-Addicted Individuals" *Psychiatria Polska*, 47(2): pp. 325-334.

Karakaya, E., 2008, "Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin çok yönlü olarak değerlendirilmesi (İstanbul ili Avrupa yakası örneği)", Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kocaman, N., 1994, "Fiziksel ve cinsel istismar", Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 1:71, ss. 5.

Koç, S., 2016, "Bir Üniversite Psikiyatri Polikliniğine Başvuranlarda Kompulsif SatınAlma Komorbiditesi", Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.

Krug E.G., Dahlberg, L.L., Mercy, J.A., Zwi, A.B., Lozano, R. (Eds.), 2002, "World report on violence and health", WHO: World Health Organization, Geneva, Switzerland.

Kulaksızoğlu, A., *Ergenlik Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2001.

KULAKSIZOĞLU, A., *Ergenlik Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004.

Lerner, R. M., & Steinberg, L., The scientific study of adolescent development: *Handbook Of Adolescent Psychology* (3rd ed.), New York: Wiley, 2009.

MEB, 2008, "Öğrencilerin Şiddet Algısı", Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara: Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı.

Moeller F.G., Barratt E.S. & Dougherty D.M., 2001, "Psychiatric aspects of impulsivity", *Am J Psychiatry*, 158:17, pp. 83-93.

Öner, Ö., Ergüder, T., Çakır, B., Ergun, U., Erşahin, Y., Erol, N. ve Özcebe, H., 2012, "Ergenlerin bildirdiği dürtüsellik belirtileri ve ruhsal sorunlar: Epidemiyolojik bir çalışma", *Türk Psikiyatri Dergisi*, 23, ss. 1-9.

Özbay, H. ve Öztürk, E., *Gençlik*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992.

Özgür, G., Yörükoğlu, G., Baysan-Arabacı, L., 2011, “Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler”, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2): ss. 53-60.

Öztürk, M. O. ve Uluşahin, A., *Ruh Sağlığı Bozuklukları I*, Nobel Tıp Yayınları, Ankara, 2008.

Parman, T., *Ergenlik ya da merhaba hüznün*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2008.
Parman, T., 2006, “Ailenin yaşamsal döngüsünde ergenlik krizinin yeri”, *Yansıtma: Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, Ergenlik, 5: (6), ss.11-16.

Patton, J. H., Stanford, M. S. & Barratt, E. S., 1995, “Factor structure of the Barratt impulsiveness scale”, *Journal of Clinical Psychology*, 51(6):pp. 768-774.

Robbins T.W., 2005, “Chemistry of the mind: neurochemical modulation of prefrontal cortical function”, *J. Comp Neurol*, 493: pp. 140-146.

Santrock, J. W., *Adolescence (Ergenlik)*, (Çev. Siyez, D. M.), Nobel Yayınları, Ankara, 2014.

TDK (2018), Türk Dil Kurumu Ruhbilim Terim Sözlüğü. www.tdk.gov.tr/

Ünver, Ö, Tolan, B, Bulut, I. Dagdas, C., 1986, “12-24 Yas Gençlerin Sosyo-Ekonomik Sorunları”, T.C. MEB Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Hizmetleri ve Dairesi Başkanlığı.

Verdejo-Garcia A., Lawrence A. J., & Clark L., 2008, “Impulsivity as a vulnerability marker for substance-use disorders: review of findings from high-risk research, problem gamblers and genetic association studies”, *Neurosci Biobehav*, 32: pp. 777-810.

Yakut, S., 2012, “Lise Öğrencilerinde Dindarlık-Şiddet Eğilimi İlişkisi”, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Din Bilimleri Anabilim Dalı, Isparta.

Yazıcı, K. ve Ertekin-Yazıcı, A., 2010, “Dürtüsellüğün nöroanatomik ve nörokimyasal temelleri” *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2(2): ss. 254-280.

Yılmaz, N., 2004, “Öfke ile başa çıkma eğitiminin ve grupla psikolojik danışmanın ergenlerin öfke ile başa çıkabilmeleri üzerindeki etkileri”, Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

EKLER

EK - 1

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM

Değerli katılımcı,

Aşağıda araştırmaya ilişkin bazı açıklamalar bulunmaktadır. Lütfen sorulara başlamadan önce bu açıklamaları dikkatlice okuyunuz.

Araştırmanın Adı: Lise Öğrencilerinin Şiddet Eğilimleri ve Dürtüselliklerinin Ebeveynlerin sosyo-ekonomik ve okur-yazarlık düzeyinin etkisi

Araştırmanın Amacı: Lise öğrencilerinin şiddet eğilimleri ve dürtüselliklerinin ebeveynlerin Sosyo-Ekonomik ve Okur-Yazarlık Düzeyinin Etkisi olup olmadığı ile diğer değişkenler arasındaki ilişkisini incelemektir.

Uygulama: Soruları kendi görüş ve yaşantılarınıza göre yanıtlayınız. Soruları yanıtlamak yaklaşık 10 dakika sürmektedir. Sizden samimi yanıtlar vermeniz ve hiçbir soruyu boş bırakmamanız beklenmektedir. Çalışmaya katılmak tamamen “Gönüllülük” esasına dayanmaktadır. Çalışmayı istediğiniz zaman bırakma hakkına sahipsiniz. Çalışmaya katıldığınız için size herhangi bir ödeme yapılmayacak ya da sizden herhangi bir maddi katkı/malzeme katkısı istenmeyecektir.

Gizlilik: Dolduracağınız formda kimliğinizi belirleyecek hiçbir soru (ad, soyad, kimlik numarası vs) bulunmamaktadır. Verdiğiniz tüm bilgiler saklı tutulacaktır. Herkesin doldurduğu formlar birleştirilip, toplu olarak değerlendirileceği için size özel sonuçlar elde etmek ve paylaşmak söz konusu değildir.

Sonuçlar: Araştırmanın sonuçları tezde ve bilimsel yazılarda yayınlanacaktır. Ancak bu yayınlarda hiçbir katılımcının kimlik bilgileri bulunmayacaktır. Kütüphane veri tabanından teze, yayınlara ya da araştırmacı kanalıyla genel özetlere ulaşmak mümkün olacaktır.

Araştırma, A, B ve C olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Araştırmayı sonlandırıp gönder butonuna basmanız araştırmayı okuyup onaylamanız anlamına gelmektedir.

Soru ve Problemler İçin Başvurulacak Kişi:
Psikolojik Danışman Gizem LEBLEBİCİ
gizemleblebici@hotmail.com

SOSYODEMOGRAFİK VERİ FORMU (A BÖLÜMÜ)

Yaş:

Cinsiyet: K E D

Medeni Durum: Evli Bekâr Boşanmış

Eğitim:

Lise (9.sınıf) Lise (10.sınıf) Lise (11.sınıf) Lise (12. Sınıf)

Sosyo-ekonomik Durum:

0-1000
1001- 2000
2001-3000
4001-5000
50000+

Aileniz Nereli/Aslen Nerelesiniz?:

Karadeniz
Ege
Akdeniz
Doğu Anadolu

Güneydoğu Anadolu
İç Anadolu
Marmara

Nerede Büyüdünüz:

Metropol
Şehir
Kırsal Kesim/Köy

Anne-Baba Sağ mı?

Sağ / Ölü
Anne /
Baba /

Anne-Babanın eğitim durumu nedir?

Anne: Okur-yazar değil
İlkokul
Ortaokul
Lise
Önlisans
Lisans
Yüksek Lisans
Doktora ve üstü

Baba: Okur-yazar değil
İlkokul
Ortaokul
Lise
Önlisans
Lisans
Yüksek Lisans
Doktora ve üstü

Anne-Baba çalışıyor mu/muydu? Çalışıyorsa mesleği nedir?

Anne - Evet/Hayır

Baba - Evet/Hayır

Anne-Baba Boşandı mı?

Evet/Hayır

Siz daha önce psikiyatrik tedavi gördünüz mü?

Evet/Hayır

Kaç Kardeşiniz/Kaçıncı Kardeşiniz? _____ / _____

Doğuştan ya da sonradan olan oluşan bir sağlık sorununuz var mı?

Evet/Hayır

EK – 2**BARRATT DÜRTÜSELLİK ÖLÇEĞİ-11 (BİS) (B BÖLÜMÜ)**

Maddeler	Nadiren/ Hiçbir zaman	Bazen	Sıklıkla	Hemen her zaman/ her zaman
İşlerimi dikkatle planlarım.				
Düşünmeden iş yaparım.				
Hızla karar veririm.				
Hiç bir şeyi dert etmem.				
Dikkat etmem.				
Uçuşan düşüncelerim var.				
Seyahatlerimi çok önceden planlarım.				
Kendimi kontrol edebilirim.				
Kolayca konsantre olurum.				
Düzenli para biriktirim.				
Derslerde veya oyunlarda yerimde duramam.				
Dikkatli düşünen birisiyim.				
İş güvenliğine dikkat ederim.				
Düşünmeden bir şeyler söylerim.				
Karmaşık problemler üzerine düşünmeyi severim.				
Sık sık iş değiştiririm.				
Düşünmeden hareket ederim.				
Zor problemler çözmek gerektiğinde kolayca sıkılırım.				
Aklıma estiği gibi hareket ederim.				
Düşünerek hareket ederim.				
Sıklıkla evimi değiştiririm.				
Düşünmeden alışveriş yaparım.				
Aynı anda sadece bir tek şey düşünebilirim.				
Hobilerimi değiştiririm.				
Kazandığımdan daha fazla harcarım.				
Düşünürken sıklıkla zihnimde konuyla ilgisiz düşünceler oluşur.				
Şu an ile gelecekte daha fazla ilgilenirim.				
Derslerde veya sinemada rahat oturamam.				
Yap-boz/puzzle çözmeyi severim.				
Geleceğini düşünen birisiyim.				

EK -3**ŞİDDET EĞİLİMİ ÖLÇEĞİ (ŞEÖ) (C BÖLÜMÜ)**

Sevgili öğrenciler,

Sizden istenen her maddeyi dikkatlice okuyarak size uygun seçeneğin altındaki parantezin içine bir çarpı işareti koymanızdır. Ölçeğin üzerine adınızı ve adresinizi yazmayınız.

Cinsiyet: E () K ()

MADDELER	Hiçbir zaman	Bazen	Her zaman
1) Birine çok öfkelendiğimde onun canını acıtmak isterim.	()	()	()
2) Konuşarak çözülemeyen sorunlar için şiddete başvurulabilir.	()	()	()
3) Şiddet içeren filmler izlemekten hoşlanırım.	()	()	()
4) Biriyle tartışırken içimden onu yumruklamak gelir.	()	()	()
5) Bana vurulduğunda gücüm yeterse karşılık vermek isterim.	()	()	()
6) Öfkelendiğimde çevremdeki herkesi cezalandırmak isterim.	()	()	()
7) Bilgisayarda savaş oyunları oynamaktan hoşlanırım.	()	()	()
8) Bana vuranlardan öç almak isterim.	()	()	()
9) Boks maçlarını izlemekten hoşlanırım.	()	()	()
10) Şiddet içeren filmlerin yasaklanması gerektiğini düşünürüm.	()	()	()
11) Bugüne kadar birçok hayvana zarar verdiğim olmuştur.	()	()	()
12) Birinin diğerini dövmesini izlemekten zevk alırım.	()	()	()
13) Rakip olduğum kişileri kaba kuvvetle alt etmek isterim.	()	()	()
14) Birine fikrimi kabul ettiremezsem üstüne yürürüm.	()	()	()
15) Öğretmenlerim genellikle öfkeli davranışlarımdan şikâyetçidir.	()	()	()
16) Öfkelendiğimde karşımdakine zarar verdiğim olur.	()	()	()
17) Bazı insanlara karşı fiziksel güç kullanmak gereklidir.	()	()	()
18) Benden küçüklerin canını acıttığım olur.	()	()	()
19) Benimle alay edenlerin canını acıtmak isterim.	()	()	()
20) Bazen o kadar öfkelenirim ki, birilerine zarar vermeden sakinleşemem.	()	()	()

EK – 4

T.C.
KÖRFEZ KENT KONSEYİ BAŞKANLIĞI

05.04.2016

Konu:15-18 Yaş arası ergenlerin şiddet eğilimleri ve dürtüselliklerinin ebeveynlerinin, sosyo-ekonomik ve okur yazarlık düzeyi arasındaki ilişkiyi araştıran tez çalışması onayı

Sayın Gizem LEBLEBİCİ
(Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmeni)

İlgi:Gizem LEBLEBİCİ'nin 05/04/2016 tarihli dilekçesi

İlgi dilekçe gereği Körfez Kent Konseyi Başkanlığı Kent Konseyi Gençlik Meclisi Öğrencilerine "15/18 yaş arasındaki ergenlerin şiddet eğilimleri ve dürtüselliklerinin, ebeveynlerinin sosyo-ekonomik ve okur yazarlık düzeyi arasındaki ilişki" konulu araştırma çalışması Başkanlığımızca uygundur.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

İsa TAŞ
Kent Konseyi Başkanı

ÖZGEÇMİŞ

Gizem Leblebici
İstanbul, Türkiye
Telefon: +90 538 912 7708

EĞİTİM

2014 – ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ, SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSTANBUL, TÜRKİYE
Yüksek Lisans: Klinik Psikoloji

2009 – 2013 MALTEPE ÜNİVERSİTESİ, EĞİTİM FAKÜLTESİ
İSTANBUL, TÜRKİYE
Lisans: Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

İŞ TECRÜBELERİ

Temmuz 2016 – Mehmet Yaren Gümeli İlkokulu, Başakşehir, İstanbul
Rehber Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı

Kasım 2016 – Haziran 2017 TOKİ İmam Hatip Ortaokulu, Başakşehir, İstanbul
Rehber Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı

Eylül 2013 – Haziran 2016 Milangaz Hacer Demirören Mesleki ve Teknik Anadolu
Lisesi, İzmit,
Rehber Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı

Eylül 2012 – Haziran 2013 Marmara Koleji, İstanbul
Rehber Öğretmen (Staj)

Ekim 2010 – Şubat 2011 E.C.A Elginkan Anadolu Lisesi, İstanbul
Rehber Öğretmen (Staj)

YETENEKLER

Yabancı Dil İngilizce (Orta düzey)

Bilgisayar MS Office, SPSS, SPSS Clementine

KURS VE SERTİFİKALAR

Psikososyal Müdahale Eğitimi / MEB

7-19 Yaş Aile Eğitimi Programı Uygulayıcı Eğitimi /MEB

Çocuk Koruma Kanunu Danışmanlık Tedbiri Kararları Uygulayıcı Yetiştirme Eğitimi /
MEB

Bağımlılıkla Mücadele Kursu / MEB

Psikoeğitim Uygulayıcı Eğitimi / MEB

Üniversite Tercih Kursu / MEB